

**Sven Nilsson, Professor : lefnadsteckning föredragen på Kongl.
Vetenskaps-Akademiens högtidsdag den 30 mars 1901.**

Contributors

Retzius, Gustaf, 1842-1919.
Royal College of Surgeons of England

Publication/Creation

[Stockholm?] : [publisher not identified], [1901]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/uqsvmqse>

Provider

Royal College of Surgeons

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The Royal College of Surgeons of England. The original may be consulted at The Royal College of Surgeons of England. where the originals may be consulted. Conditions of use: it is possible this item is protected by copyright and/or related rights. You are free to use this item in any way that is permitted by the copyright and related rights legislation that applies to your use. For other uses you need to obtain permission from the rights-holder(s).

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

16.

Prof. Sven Nilsson's

Biography

by

Prof. G. Petreus

1901.

ordered for the Swed. Acad. of Sciences
by the President

Prof. James H. Thompson

Chicago

to

Prof. C. C. Johnson

1901

Received of the
Library of the University of Chicago

SVEN NILSSON.

PROFESSOR.

Lefnadsteckning föredragen på Kongl. Vetenskaps-Akademiens högtidsdag
den 30 Mars 1901.

Enligt Akademiens beslut är den minnespenning, som hon i år låtit prägla, tillegnad hennes framlidne ledamot, professorn i zoologi vid universitetet i Lund, SVEN NILSSON. Åtsidan visar hans bröstbild med ansigtets karakteristiska, kraftfulla drag. Frånsidan företer ett stycke svenskt landskap med en elg och fåglar, sinnebilder ur det naturens rike, åt hvars utforskning den hädangångne i främsta rummet egenade sin håg och sina krafter. Men i bakgrunden reser sig ett minnesmärke från en aflägsen forntid, en människogrifft från vårt folks urhistoria, en stenåldersdös, också den en symbol för SVEN NILSSONS skarpsinniga forskning på ett annat område, Sveriges forntid och dess forninvånares urgamla kultur. För att bilden skulle varit fullständig hade det fordrats ännu en symbol, dock svår att här å denna tafla återgifva: representanterna för ännu äldre skeden af vårt fosterlands utvecklingshistoria, och särskildt för den växt- och

fessor ANDERS JAHAN RETZIUS, hvilken, såsom NILSSON i sina anteckningar säger, alltid omfattat honom med faderlig godhet, och han framställde nu för denne sina bekymmer. Den gamle lärde afstyrkte sin unge vän, icke minst på grund af dennes svaga kroppskonstitution, att välja den presterliga banan och rådde honom att egna sig åt naturforskarens kall, på det att han skulle kunna genom vistelse i friska luften stärka sin helsa. ANDERS JAHAN RETZIUS, hvilken sjelf var till åren kommen och, såsom ELIAS FRIES i sin i Sv. Biograf. Lexicon införda vackra biografi öfver NILSSON uttrycker det, önskade bilda nya seglare på sitt »haf», såsom han benämnde sin vidt omfattande vetenskap, erbjöd sig, med klar uppfattning om NILSSONS begåfning, att kalla honom till sin docent och att söka skaffa honom ett litet anslag. NILSSON antog detta anbud med glädje och tacksambet och afsade sig den erbjudna docenturen vid seminariet samt afstod från den teologiska vägen.

Sålunda var väl NILSSONS bana till sin hufvudriktning bestämd, och han mottog 1812, efter aflagdt specimen, docenturen i Naturalhistoria samt blef amanuens vid universitetets naturhistoriska museum. Till en början egnade han sig lika mycket åt botanik som zoologi, men då hans studiekamrat och vän ELIAS FRIES qvarblef vid den förra vetenskapen, valde NILSSON zoologien till sitt hufvudfack. Mest fängslade honom alltjemt studiet af fågelverlden. I ett 1813 till d. v. prof. i zoologi C. F. FALLÉN skrivet bref säger NILSSON: »En låda insekter har jag redan samlat. Det är verkligen ett skönt nöje för mig att under de vackra aftonstunderna, eller då tiden ej tillåter en längre excursion, eller efter en tröttsam fågeljagt, roa mig med detta stillare yrke. Men jag tror, att Herr Professorn alldeles billigar mitt tänkesätt, att i Naturalhistorien får man välja en enda sak till

sitt hufvudstudium och söka framtränga i den så långt man kan. Ornithologien är den del af Naturens stora bok som jag anser mig hafva fått till *min lexa*, och denna lexa vill jag med ifver studera.» Men äfven de öfriga högre djurklasserna, äfvensom molluskerna, blefvo föremål för hans ihärdiga studier. Eljest hade nästan alla svenska zoologer, med undantag af A. J. RETZIUS, »cui nihil incognitum, nihil inauditum, nihil novum», egnat sig åt entomologiens ändlösa fält och lemnat den öfriga zoologien åsido.

Men derjemte bör här betonas, att allt sedan LINNÉs tid inom naturvetenskapens studium i Sverige botaniken innehaft högsätet och zoologien spelat en underordnad roll. Det är i sjelfva verket SVEN NILSSONS kraftfulla verksamhet man har att tacka för att denna sistnämnda vetenskap småningom höjdes till en sjelfständig ställning. Man har därför ock med rätta kallat honom den svenska zoologiens och framför allt den svenska faunistikens egentlige banbrytare och grundläggare: Men detta resultat vauns endast under stora svårigheter och genom långvarigt, ihärdigt arbete.

»Det yngre, lyckligare slägte, som nu uppväxer», säger ELIAS FRIES, »kan icke göra sig ens en dunkel föreställning om de mödor och strider en vid denna tid framåt sträfvande Naturforskare hade att besegra, men just saknaden af all utsigt till understöd, friade den från mångt felslaget anspråk. Utan ringaste tillgång till böcker (RETZII rika bibliotek stod dock allom öppet) eller naturalier i offentliga samlingar, utan utsigt till befordran, utan tanke på möjligheten af publikt understöd, måste de blifva blott autodidaktoi i naturen.»

Men SVEN NILSSON var icke den som fällde modet. Med okufflig energi fullföljde han sina forskningar i naturen och litteraturen; från barndomen van vid sparsamhet och enkla

seder, underhöll han sig med att såsom informator gifva undervisning åt barn.* Han ströfvade omkring i skog och mark, vid torfmössar och hafsstränder och samlade naturföremål af alla slag, men alltjemt var fågelverlden hans älsklingsstudium. Skarp iakttagare och skicklig jägare lyckades han redan i unga år att lära grundligt känna sin fosterbygds djurverld, och icke blott djursläktenas och arternas yttre kännemärken, utan samtidigt ock deras lefnadsätt, läten och öfriga egenskaper. Genom dessa sina forskningar kom han i beröring och liflig vetenskaplig brevvexling med Grefve H. G. TROLLE WACHTMEISTER, som äfven med framgång idkade ornitologiska studier. På hans förord erhöLL NILSSON ett offentligt anslag. »NILSSON var», säger ELIAS FRIES, »i afseende på publika understöd lyckligare än de flesta den tiden, men vår tid», tillägger han, »skall undra öfver deras ringhet relativt till resultaten.» Det anslag NILSSON år 1814 erhöLL, utgjorde en treårig gratifikation af 200 Rdr; härigenom sattes han i tillfälle att en längre tid studera i Köpenhamns museer, lärosalar och bibliotek, utan

* Huru länge han under sin ungdomstid nödgades att såsom informator för barn söka bidrag till sitt uppehälle, framgår icke säkert af hans anteckningar. Men af ett bref af d. 29 Aug. 1813 till vännen C. A. AGARDH finner man huru denna verksamhet pinat honom, icke så mycket för själfva undervisningsarbetets skull, utan fastmera för den ställning, som en informator på den tiden egde i familjerna. Han skriver med anledning af en vistelse på Frölinge vid Halmstad: »Major B—s hus är det hyggligaste man kan tänka sig och umgängestonen just motsatsen till den sk. grefliga. Hade jag före min inquisitionstid träffat sådana menniskor, så vore säkert nu mitt humeur och kanske äfven min helsa långt bättre. När man skall stå som en skrämnd stut vid kakelugnen i de förnåmas konversationsrum, är ej underligt, om af likgiltighet all gnista utslocknar och allt sällskapsvett glömmes utom det att — tiga och bocka sig. Bror finner således att jag är ganska nöjd med ombytet af station».

Här, såsom flerstädes, omnämner han, att i hans yngre år hans helsa icke var god.

hvars rika litterära skatter och liberaliteten i afseende på deras begagnande Lunds universitets unga forskare icke kunnat reda sig — utan denna det danska universitetets liberalitet skulle, säger ELIAS FRIES, hans egen forskningslåga hafva slocknat. Efter vistelsen i Köpenhamn företog NILSSON med hjälp af nämnda gratifikation en resa till Stockholm och Upsala, der han gjorde bekantskap med dess främste naturforskare, den gamle vänlige Thunberg och den ännu ungdomlige, kärfve, men solide GÖRAN WAHLENBERG. Det egentliga ändamålet med denna resa var dock att på Wallox-säby studera kanslirådet PAYKULLS berömda, rika fågelsamling; i sina bref från denna tid prisar NILSSON sig lycklig att hafva fått se och undersöka densamma.

De små understöd, som tilldelats NILSSON och hvarigenom möjlighet bereddes honom att utföra nämnda arbete, väckte emellertid en sådan ovilja, en sådan afund inom en del af universitetskretsarna, att han blef utsatt för långvariga trakasserier, för hat och förföljelse. »I våra dagar», säger ELIAS FRIES, »finna vi likväl, att nämnde understöd endast voro en torftig gärd af rättvisan.» På Nilssons öppna, men känsliga sinnelag verkade dock dessa trakasserier nedslående. »Ofta hade jag visserligen», säger han i sina anteckningar, »anledning ångra, att jag stannat kvar på en plats der afund och hat voro största lönen för mina sträfvan den.» Han framhåller, huru han oafåtligt bemödat sig att iståndsätta och förkofra Lunds naturhistoriska museum, och detta under de största svårigheter. Årsanslaget till den zoologiska institutionen utgjorde vid den tiden 33 Rdr 16 sk.; vaktmästarens årsarvode var 12 Rdr, och att denne skulle egt något begrepp om huru fåglar eller andra djur skulle uppstoppas, hörde till orimligheterna. SVEN NILSSON förbjöds t. o. m. uttryckligen af konsistorium att för museet

företaga det allra minsta inköp eller föranleda den minsta utgift utan rektors hörande. Under sådana omständigheter erfordrades det verkligen NILSSONS entusiasm och uthållighet för att icke fälla modet.

Då ANDERS JAHAN RETZIUS — hvars professur omfattade hela den tidens naturvetenskap jemte ekonomien — trött af år och arbete 1812 afgick från sin plats, delades denna i tre professurer, i botanik, zoologi och kemi. En af hans lärjungar, CARL ADOLF AGARDH, blef professor i botanik, en annan, den ofvan nämnde C. FR. FALLÉN, professor i zoologi. SVEN NILSSON, som samma år blifvit docent och amanuens vid universitetets naturaliekabinett, hade ringa utsigter till högre befordran; emellertid utnämndes han år 1816 till ekonomie adjunkt med lön t. v. af 300 Rdr Bco. År 1818 utsträckte han sina studier till medicinens område och aflade 1818 medicine kandidatexamen, men fullföljde icke vidare denna bana. 1819 blef han intendent vid naturaliekabinetet och erhöll 1821 professors namn och värdighet jemte lönetur, men icke lön.

Under alla dessa år hade NILSSON ihärdigt samlat naturalier och förarbeten till en *svensk fauna*. För detta ändamål företog han resor i flera delar af Sverige, och det lyckades honom bl. a. genom grefve WACHTMEISTERS och andra högt stående personers bemedling att erhålla ett litet statsanslag för en forskningsresa i Norges fjelltrakter och skärgård, hvarmed af regeringen äfven förenades vilkoret, att han skulle undersöka Bohusläns fiskerier; denna resa, som på grund af anslagets knapphet utfördes under stora svårigheter och umbäranden, egde rum 1816.

Nu först började han känna sig rustad till att utföra sin plan att utgifva en *svensk fauna*. År 1817 utkom första delen af hans *Ornithologia suecica*, dess 2:dra del trycktes

1821. Men redan 1820 utgaf han på *svenska* språket 1:sta delen af *Skandinavisk fauna*, omfattande *Däggdjuren*, och 1824—28 utkom 2:dra delen, *Fåglarna*, som utgjorde en utvidgad svensk bearbetning af *Ornithologia suecica*.

Härmed var ett nytt uppslag gifvet i vår vetenskapliga litteratur. I sitt förord till det sistnämnda verkets första del (1820) framhåller NILSSON, att hans mål vore att söka närma zoologen och jägaren till hvarandra för gemensam utforskning af vårt lands djurverld samt att i allmänhet söka i vida kretsar bland vårt folk väcka intresse för zoologiens studium. Och i förordet till Fågelfaunan yttrar han i slutorden: »Måtte mitt arbete bidraga att hos en liflig ungdom väcka håg för naturens studium! Der denna håg en gång allvarligt är väckt, får aldrig den långsamt och nesligt dödande sysselsösheten insteg».

Hvad SVEN NILSSON med sina sträfvanden sökte främja, lyckades ock i högt mått. Hans fauna verkade i vida kretsar väckande och upplifvande för studiet af vår djurverld. Den fick en stor läsekrets; hågen för naturens studium erhöll en ny lockelse, och framför allt fängslades ungdomens intresse af de lifligt och talangfullt skrifna kapitel, som afhandlade de olika djurens vistelseort och lefnadssätt, nytta och skada, deras födoämnen, såväl som fångst, jagt och fiske-sätt m. m.

Denna sin verksamhet för utforskandet af Sveriges djurverld och för spridandet af kunskapen derom fortsatte NILSSON sedan ihärdigt under många år af sitt lif.

1832 offentliggjorde han sin första faunistiska framställning af fiskarna: *Prodromus Ichthyologiæ Scandinavicæ*.

1835 utgaf han i tvenne band en ny, omarbetad upplaga af sin fågelfauna.

1842 utkom faunans 3:dje del, som afhandlade amfibier och reptilier, hvaraf 1860 en ny upplaga trycktes.

1847 utgaf han den andra, omarbetade upplagan af den 1:sta delen, om Däggdjuren.

1852—1855 offentliggjorde han för första gången på svenska språket, såsom sin faunas 4:de volym, afdelningen Fiskarna.

1858 utkom den 3:dje upplagan af Fåglarna.

Dessutom utgaf han under åren 1829—1840 ett omfattande planschverk: Illuminerade Figurer till Skandinavisk Fauna.

Det var, såsom häraf framgår, företrädesvis de vertebrerade djuren, åt hvilka SVEN NILSSON egnade sin forskning. Dock icke uteslutande. Redan tidigt idkade han studier öfver land- och sötvattensmolluskerna och utgaf 1822 sin *Historia molluscorum Sueciæ terrestrium et fluviatilium*.

Det är numera icke lätt att tänka sig in i de svårigheter, mot hvilka en faunistiker då hade att kämpa. Förarbetena voro ringa och de fåtaliga uppgifterna delvis föga tillförlitliga. Det mesta måste utforskas eller göras om på nytt. Samlingar och museer, för såvidt de ens funnos till, voro i mer eller mindre ofullständigt och eländigt skick. Medarbetarna voro få, kommunikationsmedlen föga utvecklade och långsamt verkande. Anslag och penningeresurser voro ytterst knappa. Forskarna själfva hade löner, som jemt och nätt räckte till att uppehålla lifvet på dem och deras familjer. Böcker voro dyra och, såsom nämndt, de offentliga bibliotekerna i allmänhet svagt utrustade. För att under sådana omständigheter vara banbrytare för en dittills så föga odlad vetenskap som zoologien, särskildt de högre djurens, för hvilkas studium omfattande samlingar och stora resurser äro af nöden, var en svårare uppgift än man nu kan ana,

och det fordrades en SVEN NILSSONS hängifvenhet, begåfning och energi för att kunna lyckas lösa denna uppgift så väl som han gjorde det.

NILSSON egnade ock ett betydligt arbete åt upprättande och förbättrande af de zoologiska museerna. Sedan han i sina yngre år, från 1812 till 1828, nitiskt arbetat för museet i Lund, kallades han sistnämnda år till intendent vid Riksmuseum i Stockholm; här verkade han i fyra år för att der-
efter, år 1832 — dock först efter nya trakasserier af sina ovänner* och afundsmän vid universitetet — återgå till Lund, der han såsom FALLÉNS efterträdare å professuren i zoologi kvarstod ända till sitt afskedstagande 1856.

Om det arbete han hade att utföra för museernas upprättande kan man få någon aning genom följande utdrag ur hans anteckningar: »År 1828», säger han, »sedan jag bevistat Naturforskarnes möte i Berlin, mottog jag vården af K. Vetenskaps-Akademiens i Stockholm zoologiska Museum. Detta var inrymdt i Akademiens hus vid Stora Nygatan. Det var då, med undantag af Insektsamlingarna, tämligen fattigt och i mindre godt skick. Däggdjur funnos nästan inga, och fåglarna, som för det mesta utgjordes af förra PAYKULLSKA samlingen, voro gamla, till största delen mal-
ätta, och stodo i »boetter» (tillklistrade lådor) uppstaplade kring väggarna i små rum. Från Berlin hade jag hemfört ritningar på de skåp som der begagnades i Museum, och efter hvilka dylika blefvo förfärdigade för Museum i Stockholm. Och då Vet.-Akademien nu inköpt det så kallade Westman-

* Efter FALLÉNS bortgång söktes professuren i zoologi, utom af NILSSON, äfven af ZETTERSTEDT, DAHLBOM och C. J. SUNDEVALL. Vid förslagets upprättande uppfördes ZETTERSTEDT och DAHLBOM i första och andra rummen. Detta beteende, som med rätta väckte mycken anstöt, uppmärksammades emellertid bl. a. af kanslern, och slutligen blef NILSSON, såsom den ojemförligt mest meriterade, af regeringen utnämnd.

ska huset i Kungsbacken vid Drottninggatan, inflyttades samlingarna dit under sommaren 1829 och insattes i förut nämnda skåp. Aflidne Brukspatron GRILLS arfvingar hade under tiden till ett zoologiskt Riksmuseum, som borde stå under Vetenskaps-Akademiens vård, skänkt hela den mycket betydliga GRILLSKA samlingen på Söderfors. Den hade förut varit utbjuden till salu för 12,000 Rdr Bco. Denna transporterades nu till Stockholm och insattes, jemte de förra, i skåp. En Skandinavisk Däggdjurssamling började anläggas och de Skandinaviska fåglarna skildes från de exotiska i en särskild samling.»

Jag har meddelat detta utdrag ur NILSSONS anteckningar, emedan det vittnar om en del af NILSSONS förtjenstfulla verksamhet med hänsyn till Riksmuseets ordnande, och emedan det har intresse för Akademiens och Riksmuseets egen historia. Detta museum blef nemligen genom NILSSONS sträfvan den *det första verkliga zoologiska museum* i vårt land. NILSSON tillägger ock, att »det var endast genom BERZELII upplysta nit för främjandet af alla delar af naturvetenskapen som denna reform kunde genomdrifvas och fulländas».

Efter sin öfverflyttning till Lund egnade NILSSON ånyo, jemte sin verksamhet såsom lärare och forskare, mycken möda åt de dervarande zoologiska samlingarnas vård. Sjelf hade han under sina föregående anställningar vid Lunds universitet nitiskt bidragit till deras förökande. Nu fortsatte han inrättandet af Museum i Lund efter samma plan och med samma slags skåp som han infört i Museum i Stockholm. Samlingarna i Lund ökades alltjemt, dels genom NILSSONS ofta företagna resor, dels genom andra skänker, hvaribland den förnämsta var af baron G. GYLLENKROOK. Mellan sina arbeten vid Museum, hvarvid NILSSON nitiskt biträdde af adjunkten baron M. v. DÜBEN och e. o. adjunk-

ten, sedermera professorn i Upsala W. LILLJEBORG, hvilken senare äfven förkofrat Museum genom sina under resor i Norge och Ryssland gjorda samlingar, fortsatte NILSSON sin vetenskapliga verksamhet och utgifvandet af sina arbeten. Af den omfattande brefvexling som han förde med andra forskare, och hvaraf ännu en stor del finnes i behåll, och framför allt af korrespondensen med hans gode vän professor CARL JAKOB SUNDEVALL i Stockholm framlyser den entusiasm och den ihärdighet, med hvilka SVEN NILSSON sökte verka för universitetsmuseets förkofran såväl som i allmänhet för upphöjda vetenskapliga syften. Han røjde den väg och lade den grund, på hvilken Sveriges Vertebratfaunistik så framgångsrikt utvecklats sig. Också hafva de framstående forskare, som efter NILSSON fortsatt detta arbete, gifvit vackra erkännanden åt sin store föregångare. Sålunda yttrar den man, som främst upptagit SVEN NILSSONS mantel såsom Sveriges faunistiker, professor WILHELM LILLJEBORG uti förordet till sin Fauna, *Sveriges och Norges däggdjur* (Upsala 1874):

»Det är nu snart 27 år sedan den af Professor S. NILSSON utgifna »Skandinavisk Fauna, Däggdjuren, 2:dra upplagan», utkom, och då, oaktadt denna långa tidrymd och den på senare tiden åt detta ämne egnade större uppmärksamheten, sedan dess endast högst få för vår fauna nya arter (nästan blott bland hvaldjuren) kunnat tilläggas, så ådagalägger detta förhållande nog samt de omsorgsfulla och noggranna forskningar, på hvilka detta arbete blifvit bygd. Derigenom har den frejdade och i vetenskapens tjänst outtröttlige Forskaren banat en väg som för alla hans efterföljare blifvit lätt att gå, och jag erkänner så mycket hellre min förbindelse för denna utmärkta vägledning, som jag äfven har förtägen af att få räkna mig bland samme Forskares lärjungar.»

Och i förordet till sin fauna öfver *Sveriges och Norges fiskar* säger han (Upsala 1891): »Redan 1832 utgaf S. NILSSON sin Prodrömus Ichthyologiæ Skandinaviciæ och lade derigenom grunden till en allmän kritisk öfversigt af vår fiskfauna . . . Under åren 1852 till 1855 utgaf S. NILSSON 4:de delen af sin Skandinaviska Fauna, innehållande beskrifningar öfver alle våre då kände Svenske och Norske fiskar, och detta arbete, som meddelar en för sin tid särdeles god och tillfyllestgörande handledning för studiet af våre fiskar, äfven med afseende på dettas praktiska betydelse, kan därför, liksom denne utmärkte författares andra faunistiska arbeten, med allt skäl anses såsom epokgörande för vårt inhemska studium.»

Professor LILLJEBORG har ock haft godheten tillmötesgå min anhållan om ett något utförligare yttrande angående SVEN NILSSONS faunistiska verksamhet; då detta yttrande, afgifvet af en så framstående fackman, som äfven under lång tid haft tillfälle att på nära håll följa SVEN NILSSONS arbete, bör vara af särskild betydelse, så meddelas det i sammanhang med förteckningen på hans offentliggjorda arbeten.

I bref till mig yttrar Prof. LILLJEBORG äfven, att enligt hans öfvertygelse SVEN NILSSON genom sina faunor gifvit ett nytt lif åt de zoologiska studierna hos oss och väsentligt bidragit till att väcka ett allmännare intresse för dessa studier.

Men om än denna SVEN NILSSONS omfattande verksamhet såsom zoolog i egentlig mening, och framför allt såsom faunistiker, kunnat vara såsom lifsgerning tillfylles för att tillförsäkra honom samtidens och efterverldens tacksamhet, har han dock derjemte på tvenne andra områden hunnit ut-

föra storverk, som ensamma, hvar för sig, skulle hafva gjort hans namn odödligt.

Redan under sin första längre vistelse i Köpenhamn 1815 egnade sig Nilsson med ifver åt studier i mineralogi och geologi, och i sina bref berömmar han mycket statsrådet Wads föreläsningar i mineralogien. Under sina många ströftåg genom Skåne med bössan öfver axeln och hammaren i hand fäste han sin uppmärksamhet äfven vid folkets seder och bruk, upptecknade traditioner, samlade fornsaker m. m., men studerade ock med synnerlig förkärlek landets *geologiska* formationer. Mer och mer mognade inom honom tanken på att utgifva en sammanfattande naturbeskrifning öfver Skåne, framför allt dess geologi, såsom han i bref af d. 24 jan. 1828 till Grefve J. DE LA GARDIE tydligt uttalar. Men redan under de nio föregående åren hade han offentliggjort en serie uppsatser och afhandlingar öfver förstenade växter och djur, som han ihärdigt insamlat i Skånes stenkols- och kritformationer. Den berömde svenske botanisten och alpforskaren GÖRAN WAHLENBERG framlade år 1818 sin afhandling om »Svenska jordens bildning» och 1821 »*Petrificata telluris suecanæ examinata*», hvilket senare arbete innehöll beskrifningar och afbildningar af en mängd petrifikat från såväl öfvergångsbildningarna som de skånska kritlagren; angående Skånes kolförande aflagringar anmärkte WAHLENBERG, att hvarken djur eller växtfossil från dem voro kända, och att växtfossil ännu ej blifvit funna inom Sverige.

»Redan följande år skulle emellertid» — säger angående växtfossilen den främsta auktoriteten på dessa områden, professor A. G. NATHORST i sitt stora, år 1894 utgifna sammanfattande geologiska verk *Jordens historia* — »vår frejdade naturforskare SVEN NILSSON (f. 1787, d. 1883) ådagalägga, att sådana förekomma hos oss. Han beskref nemligen 1819

och 1820 Hörs sandsten i Skåne och redogjorde för de i densamma inneslutna bladaftrycken. Kort derefter meddelade han förekomsten af såväl djur- som växtförsteningar i Höganäslagren, hvilket meddelande snart följdes af en redogörelse för växtaftryck äfven inom Skånes kritbildningar, och, ännu några år senare (1827) af hans klassiska arbete »Petrificata suecana formationis cretaceæ» (Svenska kritformationens försteningar), hvilket innehåller beskrifningar och afbildningar öfver de dittills inom kritformationen funna lemningarne af ryggradsdjur och blötdjur. Fortsättningen af detta arbete utgafs aldrig. NILSSON påbörjade 1831 en förnyad beskrifning af fossilen från Höganäs samt af växtpetrifikaten från kritformationen, men hans afsigt att såsom fortsättning bearbeta äfven den fossila floran i Hörs sandsten kom icke till utförande.»

»Man kan nästan icke» — säger prof. A. G. NATHORST i ett mig benäget lemnadt meddelande angående SVEN NILSSONS verksamhet såsom geolog och paleontolog — »arbeta inom något område af Skånes geologi utan att möta mer eller mindre omfattande iakttagelser af NILSSON. Detta har jag länge vetat», säger han, »i fråga om de mesozoiska systemen och kvartärsystemet. Af de efterlemnade otryckta anteckningar af honom», tillägger han, »hvilka jag nyligen haft tillfälle att genomläsa, framgår nu äfven, att han sysselsatt sig med de kambrisk-siluriska lagren vida mer än man hittills haft sig bekant.»

Af dessa prof. NATHORSTS uttalanden finner man, att SVEN NILSSONS forskareverksamhet på dessa områden varit mycket betydande, om den än, på grund deraf, att hans tid och krafter togos i anspråk på andra forskningsområden, tyvärr afbrutits, innan han hunnit bringa alla sina påbörjade och planlagda arbeten till afslutning.

Särskildt blef detta ock förhållandet med SVEN NILSSONS ofvannämnda afsigt att utgifva ett sammanfattande arbete om eller, såsom han sade, »utarbete Skånes geologi». Nu togs nemligen hela hans från professorsgörömlen och de faunistiska arbetena öfriga tid i anspråk af forskningen på ett annat område, på hvilket han äfven hade en stor mission att fylla.

Men ännu en gång skulle SVEN NILSSONS verksamhet riktas åt de *fossila* djurlemningarna och åt ett par för vårt lands forntida utveckling synnerligen viktiga geologiska spörsmål.

Redan A. J. RETZIUS hade fäst uppmärksamheten vid fynden af fossila ben i Skånes torfmossar och framhållit vigten af att studera dem med hänsyn till vår nutida djurverld. Fynd af fossila sköldpaddskelett gjordes såväl i Östergötland som i Skåne, och talrika ben af till dels utdöda däggdjur hade anträffats i sistnämnda landskap. Nilsson upptog mot slutet af 1830-talet detta studium, och i sin Däggdjursfauna 1847 lemnade han såväl i inledningen som vid artbeskrifningarna en serie af synnerligen intressanta meddelanden om de i skånska torfven funna fossila däggdjursbenen och deras betydelse för uppfattningen af vår nuvarande faunas beskaffenhet.

Men redan dessförinnan hade han gjort en i hög grad viktig geologisk upptäckt, som gifvit honom en nyckel till förklaringen af faunan. I en skrifvelse till BERZELIUS, af år 1836, yttrar han: »Jag kom i går afton hem från en excursion till södra Skåne, hvarunder jag gjort några iakttagelser, som jag tager mig friheten meddela Dig... Jag tror mig neml. ha funnit ojefaktiga bevis för den geologiska sats, att södra Sverige, isynnerhet dess sydligaste udde, *sänker sig*, under det att öfra delen af landet *höjer sig*.» Och der-

efter framlägger han bevisen, bestående af fynd af torfmos-sar, som lågo utanför stranden på en alns djup under vattenytan; torfven innehöll land- och sötvattensväxter och snäckor samt måste vara bildad i sött vatten. Han bekräftade sedan denna viktiga upptäckt genom undersökningar i flera trakter af Skåne, en upptäckt som äfven af senare forskare blifvit konstaterad; att skånska landet under den postglaciala tiden sänkt sig, är sålunda till fullo ådagalagdt, äfven om icke denna sänkning, såsom Nilsson först trodde, fortgår äfven i vår tid, utan snarare i senare tider ånyo utbytt mot en höjning.

Denna den skånska jordens sänkning i motsats till det öfriga Sveriges postglaciala höjning gaf uppslag till NILSSONS geniala tolkning af vår faunas uppkomst. Han visade nemligen i inledningen till sin nyssnämnda år 1847 utgifna Däggdjursfauna, att hon består af tvenne olika slags element, af hvilka det ena slaget, såsom björnen, elgen, hjorten, lodjuret, uttern, bäfvern, de fossila oxarna (uroxe, bison), den fossila renen, hvars lemningar finnas i de skånska torfmossarna, det fossila vildsvinet, igelkotten, mullvaden m. fl., måste hafva kommit till oss söderifrån, under en tid, då Skåne var landfast med Tyskland, under det att en annan del af vår fauna, den lappska renen, jervfen, fjellräfven, fjellharen, lemlarna m. fl., måste hafva kommit till Sverige från nordost, från Ryssland och Finland.

I sammanhang härmed ger han en kortfattad, öfversigtlig framställning af Skandiniaviens geologiska utveckling under och efter istiden, som i all sin koncisa klarhet vittnar så mycket om NILSSONS skarpblick och snille, att den här bör i hufvudsak anföras ordagrant: Sedan han framhållit, att öfver den skandinaviska halfön fordom gått en förstörelseperiod, hvarunder bergen brustit och styckats, och styckena

bortförts längre eller kortare väg i alla rigtningar, äfven till trakter utom halfön, der de nu ligga strödda under namn af *erratiska* block, dels ock söndermalts till grus och sand och kastats öfver landet, der det nu utgör de *lösa jordlagren*, som fått namn af *Diluvium*, hvarunder de hårdaste grundbergen ofta blifvit slätslipade och stundom refflade, och efter det han betonat, att intet tvifvel finnes, att under denna långsamma härjning allt lefvande som fanns på halfön utdött, yttrar han:

»Somliga Naturforskare hafva antagit, att härjningen skett genom en våldsam flod, som störtat fram öfver landet och fört med sig stenar, grus och sand i en (uti vattnet sammanhållen) blandad massa, och derunder, genom de stenblock den släpat med sig, refflat bergen. Andra Naturforskare hafva antagit, att förstörelsen skett genom ofantliga *Glacierers inverkan*. Af skäl, som på ett annat ställe skola framläggas, anser jag mig föranlåten att i allmänhet biträda denna sistnämnda mening; ehuru jag icke med AGASSIZ m. fl. kan antaga att hela Europa, eller ännu flera länder, *på en gång* varit betäckta af is. Tvärtom anser jag det temligen påtagligt, att de Skandinaviska glaciererna sträckte sin inverkan omkring sig blott så långt, som de härifrån härledda *erratiska blocken* ligga strödda (och deras gräns känner man), samt att Europa, utanför denna gräns, var försedt med växter och djur — och sannolikt äfven med menniskor. Så vidt jag vet har ingen sökt förklara, *huru* dessa, allt förhärjande glacierer tillkommit. Förklaringen synes mig dock icke ligga långt borta, om vi blott äro uppmärksamma på de rörelser af *höjning* och *sänkning*, som äfven nu, under våra ögon, försiggå i Skandinavians jordyta, och tillika genom de qvarlemnade spåren öfvertyga oss derom, att dylika rörelser härstädes timat, äfven under *flera* föregående verlds-

perioder. Om vi nu tänka oss — och tänkbart är det åtminstone — att under en föregående verldsperiod, en dylik Skandinaviska vallens småningom skeende *höjning*, som den nu pågående, egt rum och blifvit så länge fortsatt att fjellryggen kommit ett eller annat tusende fot högre än den *hittills*, under nu pågående *höjning*, stigit; så skola vi lätt finna, att snömassor och från dem nedgående glacierer *måste* hafva betäckt hela Skandinavien och utspridt sina verknin-
gar derifrån radierande i alla rigtningar, samt lemnat efter sig just ett sådant härjadt land, som vår halfö befinnes hafva varit. Om vi besinna att snögränsens medelhöjd öfver Skandinavien, mellan 60:de och 70:de breddgraden, ej är mer än omkring 4,500 fot öfver hafsytan; att medelhöjden af fjellryggen, hvaraf många qvadratmil redan ligga i snöregionen, är kring 4,000 fot, samt att omkring $\frac{1}{4}$ af hela landets yta är höjdt mer än 3,000 fot öfver hafvet och ligger således blott 1,500 fot under snögränsen, så torde vi lätt finna att om *höjningen* fortsättes tillräckligt länge, blir verkan otvifvelaktig. Man skulle till och med kunna beräkna, efter den kännedom man har om *höjningens* fortskridande på en gifven tid, huru många årtusenden skulle fordras innan hela Skandinavien åter blefve betäckt med glacierer, ifall *höjningen* alltjemt fortfore.»

Dessa sina märkliga åsigter om den skandinaviska halföns glacialperiod, dess uppkomst, utbredning och upphörande samt i sammanhang dermed om det organiska livets förstöring och återkomst till denna halfö har NILSSON icke i tryck, men väl i sina offentliga föredrag i Stockholm 1847, utförligare behandlat. Det är att beklaga att dessa föredrag icke blefvo offentliggjorda, ty hans åskådning var i viktiga punkter före sin tid. Först långt derefter framlade OTTO TORRELL den läran, att den skandinaviska inlandsisen haft en

utbredning öfver norra Europa just så långt som de erratiska blocken finnas utströdda, en åsigt som redan förut var klart uttalad af SVEN NILSSON.

I sammanhang med frågan om den nya faunans invandring till Skandinavien efter istiden framhåller han ock, att denna invandring bekräftas af ett af de resultat, hvartill hans undersökningar ledt, nemligen »att de fossila djuren alltid äro större än de nu lefvande af samma art och att af de fossila äro de störst, som träffas i de äldsta lagren». Sådant är förhållandet med den fossila elgen, hjorten, renen, råbocken, björnen, bison och uroxen, men icke med menniskan.

Ofvan nämndes, att SVEN NILSSON på ännu ett vetenskapligt område var banbrytare.

Redan i unga år hade han under sina jagtexkursioner och ströftåg samlat *fornsaker* af sten, ben och metall, som han funnit af landtfolket tillvaratagna i åkrar, ängar och mossar. Af sådana föremål fanns väl redan förut i universitetets museer ett ganska stort antal; särskildt omnämnes det, att i de af A. J. RETZIUS donerade samlingarna hade ingått många fornsaker. Men dylika föremål betraktades då i allmänhet såsom curiosa eller ock såsom stridsvapen och offerredskap; man hade icke egnat dem något egentligt studium, om än af enstaka yttranden från äldre tid framgår, att en eller annan forskare insett deras betydelse. Sålunda finner man, att redan den svenske naturforskaren KILIAN STOBÆUS år 1738 uttalat de märkliga orden: »Det torde icke böra betvivlas, att de äldsta verktyg för dagligt bruk, innan ännu jernets användande blifvit kändt, varit förfärdigade af

sten» och att han stödt denna sin mening med hvad han erfarit om vilda folkslags bruk af stenredskap. Yidare känner man, att den danske historikern VEDEL-SIMONSEN redan år 1813 med förvånande klarhet uttalat, icke blott att de forntida Nordbornas husgeråd och vapen utgjordes af föremål af sten, trä och ben, alldeles såsom de vilda folkens i senare tider, utan ock indelningen i tre kulturperioder: »Fornskandinavernas vapen och redskap», sade han, »voro således *först* af sten och trä, *senare* lärde de att bearbeta kopparn (ja att döma efter de i jorden funna kopparyxorna, äfven att härda honom) och, tyckes det, *sist* jernet. Från denna sida sedd kunde därför deras kulturhistoria indelas i en *sten-*, en *koppar-* och en *jernålder*.»

Och den svenske forskaren MAGNUS BRUZELIUS yttrade år 1822 i sin beskrifning af en af honom undersökt graf (Åsahögen): »Om det i historien funnes ett tidehvarf, som kunde utmärkas med namn af *stenåldern*, under hvilket ett slägte lefvat i bildning likt med de invånare på Söderhavets öar, hvilka i senare tid så ofta blifvit beskrifna, så skulle man utan tvekan hänföra Åsahögen till denna mest aflägsna fornålder. I brist på metaller var flintan i vårt land det tjenligaste ämne både till vapen och verktyg.»

Dessa uttalanden visa, att man redan vid denna tid i Norden börjat få en klarare uppfattning om forntiden än den som förut rådt och som nog ännu i allmänhet rådde, äfven bland de lärde. Under denna tid hade äfven den danske forskaren CHRISTIAN THOMSEN efter liknande grundsatser ordnat fornsakssamlingen i Köpenhamn och på hans råd B. E. HILDEBRAND likaså, först i Lund och sedan i Stockholm; af några i senare tid tryckta utdrag ur deras brefvexling synes det framgå, att de äfven tidigt antagit treperiodsystemet. I »Ledetråd till nordisk oldkyndighed» af år 1836 har THOMSEN

närmare framställt detta system och gjort det första försöket att medelst fornsakerna karakterisera de olika åldrarna.

Emellertid framträdde SVEN NILSSON med sitt år 1834 författade *Utkast till jagtens och fiskets historia på Skandinavien*, som utgjorde inledningskapitlet till hans år 1835 utgifna *Fågelfauna*. Såsom kunnig jägare och fiskare ger han här den första egentligen utredande framställningen af de i jorden funna fornsakerna af sten och ben, hvarvid han visar, att de hufvudsakligen varit redskap till djurfångst äfvensom husgeråd till hvardagslivets behof, icke offerredskap eller stridsvapen, såsom ofta antagits, fastän han medger, att en del af dessa föremål i nödfall äfven kunnat användas såsom vapen. Han söker ock visa, att det folk, som begagnat dessa redskap, stått på vildens ståndpunkt, att det tillhört den hyperboreiska stammen och fört ett lefnadssätt likt grönländarnes. »Tidslängden», säger han, »som förflutit, sedan detta folk bodde här, kan ej bestämmas, men sannolikt kan den uppskattas till omkring 3,000 år. Han gör skillnad mellan den period, då stenen användes, och den då metallerna kommo i bruk. Han ger äfven en närmare beskrifning på en del af fornredskapen af sten och ben, såsom yxan, skarfyxan, huggjernet, hålmejseln, klubban, pilen, harpunen, knifven, hvarjemte han söker tolka sagornas vittnesbörd om jettar, dvergar och troll m. m.

Detta utkast till jagtens och fiskets historia var i sjelfva verket ock ett utkast till den omfattande framställning, som NILSSON några år derefter utgaf, det för fornforskningen så betydelsefulla verket *Skandinaviska Nordens Ur-invånare, ett försök i komparativa ethnografien och ett bidrag till människoslägtets utvecklings-historia*, Första delen, som omfattade Skandinaviens stenålderskultur och häftevis utkom under åren 1838—1843.

Att här gifva en fullständig redogörelse för detta arbetes innehåll skulle föra allt för långt. Hvad föregångarne endast antydtt eller i förbigående uttalat, *jemförelsen* mellan det skandinaviska fornfolkets och de ännu lefvande vilda folkstammarnas redskap och kultur, söker SVEN NILSSON med de honom tillgängliga resurser här genomföra. Detta verk är ock, såsom titeln anger, ett försök i den komparativa etnografien, det första försöket att på fornforskningen på allvar tillämpa naturforskningens komparativa metod. NILSSON ger i det första kapitlet en utförlig gruppering och beskrifning af de honom tillgängliga fornsakerna. Han visar huru stenredskaperna, och särskildt flintföremålen, tillverkats medels särskilda knackstenar, han uppvisar hvarje fornsaks ändamål för jagten, för fisket eller för särskilda hushållsbehof m. m.

I det andra kapitlet, »Jemförelse mellan hufvudskålar, som finnas i våra forngrifter och dem, som tillhöra nu lefvande folkstammar», afhandlar han spørgsmålet om den *ras*, Sveriges ur-invånare tillhört. Efter att hafva uttalat några allmänna principer för denna forskning, hvilka vittna om skarpsinnighet och insigt i dess mål och medel, öfvergår han till ett försök till utredning af den förelagda frågan; men han egde tyvärr till sitt förfogande så fåtaliga fornkranier, att han af dem förleddes till en icke allmängiltig åskådning, hvarför de slutsatser, till hvilka han kom, sedermera icke kunnat ega bestånd. På grund af det tillgängliga materialet ansåg han nemligen, att stenåldersfolkets hufvudskålsform — till åtskilnad från det germaniskt götiska folkets långlagdt-ovala form — vore kort-oval eller närmade sig klotformen, och att det liknade de nuvarande lapparnas, hvarför han antog, att stenåldersfolket varit med dessa beslägtadt, d. v. s. ett hyperboreiskt folk; på grund häraf an-

såg han, att man hade »allt skäl att antaga, att Lappfolket är den sista kvarlevan i vår Nord af den folkstam, som byggt dessa grifter samt tillverkat och begagnat de i dem förvarade redskapen af sten, djurben m. m.» »Det folk», säger han vidare, »hvaraf Lapparna äro de sista till aflägsna vilda fjelltrakter förträngda kvarlevor i vår skandinaviska Nord, har således i den äldsta forntiden bebott icke blott de södra delarne af detta land, utan äfven det öfriga norra och vestra Europa: Danmark, norra Tyskland, Engelska öarna och kanhända äfven någon del af Frankrike o. s. v., ty i alla dessa länder finnas lika beskaffade stenredskap och lika konstruerade grafkamrar som de, i hvilka man hos oss funnit hufvudskålar, som, enligt hvad vi här ådagalagt, helt och hållet likna Lapparnas.» Denna NILSSONS teori om ras-karaktererna hos Norra Europas ur-invånare, hvilken understöddes af utmärkte språkforskare och historiker såväl som af framstående kraniologer, spelade sedan under flere decennier en stor roll och gaf anledning till långvariga debatter och utredningar.

Arbetets *tredje* kapitel afhandlade *stenåldersgrafvarna*, gånggrifterna, hvilka jemfördes med Grönländarnes bostäder, deras vinterhus. NILSSON uppvisade mellan dem en påfallande likhet och antog på grund deraf, att en del af »gånggrifterna» tjänat till bostäder.

Det *fjerde* kapitlet innehöll »Jemförelse mellan resebeskrifvares berättelser om olika, råa folkstammars eller olika religionsidkares föreställningar om hvarandra, och våra fonsagors berättelser om våra götiska förfäders föreställningar om dvergar, troll, jettar, alfer m. m.» Det *femte* kapitlet gaf en »Slutlig öfversigt af de härstädes i forntiden boende Vildars lefnadssätt och bildningsgrad»; det *sjette* slutligen lemnade »Utkast till en beskrifning öfver en Kimbrisk kolo-

nist-stam, som i forntiden inflyttat i södra och vestra Skandinavien, undanträngt Vildarna och odlat landet».

Dessa senare kapitel innehålla många fyndiga tankar och jemförelser inom forskningsområden, som, synnerligen på en tid, då det tillgängliga materialet var ganska ringa och föga sofradt, erbjödo betydande svårigheter. De många väl utförda planscherne med afbildningar af fornsakerna m. m. bidrogo i hög grad att väcka intresse för fornforskningen.

Här har lemnets en så pass utförlig redogörelse för detta SVEN NILSSONS första stora arbete på fornforskningens fält, som tillika, öfver hufvud taget, var det första omfattande arbete i denna riktning och med rätta betraktats såsom klassiskt, såsom banbrytande och grundläggande för denna vetenskap.

»Den nya svenska fornforskningens första stora och betydelsefulla litterära arbete», säger HANS HILDEBRAND 1874 i sitt sammanfattande verk *De förhistoriska folken i Europa*, »var professor NILSSONS bok *Den skandinaviska nordens urinvånare*, hvars första del behandlande stenåldern utgafs under åren 1838—1843. Det långsamma utgifvandet — mellan nedskrifvandet af t. ex. det första kapitlets början och dess slut ligger en tidrymd af fem år — inverkade visserligen menligt på anordningen, men det nyvaknade intresset för vår forntid, skarpsinnigheten och grundligheten som allestädes uttalade sig samt den af varmaste intresse för ämnet lifvade framställningen läto detta arbete utöfva ett synnerligen stort inflytande och tillförsäkra det för all tid en framstående plats inom den svenska fornforskningens historia. Här meddelades en systematisk framställning af de föremål som den tiden ansågos tillhöra stenåldern, men författaren sökte äfven att genom jemförelser med nutidens naturfolk åstadkomma en, så vidt möjligt var, fullständig bild af stenåldersfolkets

natur och vanor. Hvad den systematiska framställningen af stenålderns fornsaker beträffar, har i den allra sista tiden England uti EVANS' *Ancient stone implements of Great Britain* fått ett verk som öfverträffat NILSSONS, men ännu i dag kan intet land i Europa uppvisa en ethnografisk skildring af sin stenålder, som eger den betydelse som NILSSONS ifrågavarande arbete har, än mindre den för trettio år sedan egde.»

Tyvärr blef detta SVEN NILSSONS stenåldersverk icke genast utgifvet på något mera allmänt tillgängligt språk, i hvilket fall det skulle blifvit ännu mera epokgörande för fornforskningen. En öfversättning utfördes visserligen af en därför intresserad tysk forskare, men på NILSSONS önskan blef den icke utgifven, emedan han ämnade att öfverse och förbättra arbetet före utgifvandet; snart rycktes han emellertid åter så djupt in i sina faunistiska arbeten, att »ur-invånarna» skötes åt sidan. Under största delen af de båda decennier som följde efter det klassiska verkets offentliggörande på svenska, egnade NILSSON således endast undantagsvis sin tid åt fornforskningen, hvarför ock verkets fortsättning, behandlingen af brons- och jernåldern, undansköts. Endast ett par smärre föredrag och uppsatser i fornvetenskap sågo dagen, intill dess han, efter afslutad faunistisk verksamhet, ånyo på allvar tog upp sin fornforskning. Men nu var han redan, efter vanliga begrepp, en gammal man.

År 1862 — han var alltså redan 75 år — utkom den andra delen af *Skandinaviska Nordens ur-invånare*, innehållande *Bronsåldern*, som han icke förut i tryck närmare behandlat*, och 1866 utgaf han en ny upplaga af *Stenåldern*

* I sina offentliga föredrag i Stockholm 1847 hade han dock redan i hufvudsak framlagt sina åsikter med hänsyn till bronskulturens orientalska ursprung och feniciernas betydelse för dess utbredning i Europa.

med anmärkningar och tillägg samt med 6:te kapitlet (om bronskulturens orientaliska ursprung) omarbetadt.

Hvad det sist nämnda verket beträffar, må, utom omarbetandet af det nämnda kapitlet, här nämnas, att NILSSON ändrat sina åsikter om stenåldersfolkets raskarakterer. På hans egen hemställan hade undersökningar utförts i gånggrifter i Vestergötland. De kranier, som i dem funnos, voro till största delen långhufvade, dolikocefala, och NILSSON yttrar nu, att det kranium från Möen i Danmark, som förut i väsentlig mån bestämt hans mening, syntes honom »utgöra ett märkvärdigt undantagsfall och bevisa att en blandning någon gång redan då egt rum mellan den äldsta befolkningen, som sannolikt tillhörde Lappfolket, och den invandrade starkare folkstammen, som byggde gånggrifterna».

Nu blefvo ändtligen SVEN NILSSONS arbeten, såväl hans Stenålder som hans Bronsålder, öfversatta och utgifna på mera allmänt lästa europeiska språk, tyska, franska och engelska, och de väckte stor uppmärksamhet. Han blef allt mera erkänd att vara en af fornforskningens märkesmän och denna vetenskaps egentlige grundläggare.

De åsikter, han framlade om Bronsålderns ursprung och utveckling i vår Nord, voro emellertid så nya och originella, att de redan från början rönte ganska mycket motstånd. Såsom NILSSON sjelf flerstädes i sina skrifter framhåller, är det den danske forskaren CHR. THOMSENS förtjenst att först utförligare hafva framställt och vid anordnandet af ett museum hafva genomfört fornsakernas indelning efter tre kulturperioder, sten-, brons- och jernåldern, hvarjemte han äfven betonar, att det är THOMSENS förtjenst att först hafva påpekat siraternas olikhet på föremålen från bronsåldern och jernåldern.

Men NILSSON framhåller ock med bestämdhet, att om än, i stort sedt, denna tredelning är riktig och för fornforskningen af största betydelse, så är det att bemärka, att stensakernas användning ingalunda upphörde med bronsens införande; tvärtom användes stenen såsom material såväl till offerredskap som till husgeråd, jagt m. m. under hela bronsåldern och antagligen äfven under jernåldern. Alla stenföremål höra således ingalunda till stenåldern. NILSSON framhåller därför, att det är af stor vikt att vid blifvande undersökningar af grafvar och andra fynd vida noggrannare än som hittills skett, undersöka och anteckna i hvad mån de olika föremålen anträffas tillsammans i samma fynd: först derigenom kan man erfara hvilka föremål höra till samma tids- och kulturperiod. NILSSON framhåller ock såsom sin åsigt, att bronskulturen egentligen utbredde sig blott till södra och vestra Sverige; till landets öfriga delar kommo blott enstaka föremål af brons, hvarför man kan säga, att i sådana trakter jernåldern egentligen direkt aflöste stenåldern.

Hvad åter siraterna, ornamentiken, angår, hade väl THOMSEN påpekat deras olikhet å föremålen från brons- och jernåldern, men han hade icke gifvit någon närmare utredning af dem och icke heller sökt visa deras ursprung och utveckling. NILSSON framhåller äfven, då han år 1862 utgaf sitt arbete om bronsåldern, att hos oss nästan intet blifvit offentliggjordt om denna ålder. Han såg sig alltså, äfven vid bearbetningen af denna kulturperiod, nödsakad att bryta en ny väg och söka utforska, *hvarifrån* denna i tekniskt afseende så egendomliga och för Norden främmande kultur kunnat leda sitt ursprung. Hittills hade man i allmänhet antingen ansett denna kultur såsom inhemsk eller ock antagit den ytterst härröra från Asien, resp. Orienten, men huru den kommit till Norden var alldeles oklart. Det

var icke heller lätt att utreda denna fråga, emedan de undersökningar, som hittills utförts öfver de europeiska ländernas bronsålder, voro ytterst få och föga upplysande.

Fastän redan till hög ålder kommen grep sig SVEN NILSSON med nästan ungdomlig ifver an med lösningen af dessa spörsmål och meddelade i sitt nämnda stora arbete »Bronsåldern» år 1862 resultatet af sina undersökningar, äfvensom de åsigter, hvartill de ledt honom.

Han granskade bronsåldersföremålens former och ornament och upptäckte dervid, att de vackraste, mest konstnärligt utarbetade och utsirade föremålen tillhörde en äldre del af bronsåldern, de enklare, mindre prydliga en yngre del deraf. På grund häraf ansåg han de förra, hvilka så starkt afstucko från stenålderns råa redskapsindustri, hufvudsakligen vara till Norden importerade, de senare åter vara här tillverkade. Han granskade derefter närmare ornamentiken på bronsåldersperiodens föremål och fann då såsom mest karakteristisk *spiralen*, men derjemte ringen, hjulet, bågen, den enkla och dubbla zickzacklinien och rhomben. Han sökte ådagalägga, att särskildt spiralen var ett ornament af orientaliskt ursprung. Vidare lemnade han en utredning af figurerna på det märkliga Kivikmonumentet i Skåne och visade, att de måste härröra från bronsåldern; dessa figurer häntydde enligt hans åsigt delvis på en *solkult*, och han sammanställde åtskilliga andra bevis för att Baalskulten fordom funnits i Norden. Genom dessa och andra slutledningar kom NILSSON till den uppfattning, att bronsåldern måste härröra från Orienten och hafva hitförts genom dess mest kringfarande handelsfolk, *fenicierna*, hvilka redan 1000 år före vår tidräkning reste vida omkring på hafven och anlade mäktiga kolonier vid Medelhafvets stränder. Han sökte vidare visa, att detta folks handelsfartyg färdats ut-

med det vestra Europas kuster för att tillbyta sig bernsten i Norden och att de t. o. m. besökt Skandinaviens kust samt der bildat kolonier, från hvilka bronsföremålen sedan spridts i vårt land. Det märkliga fragment, som finnes qvar af PYTHEAS' resebeskrifning, tolkades fyndigt af NILSSON så, att PYTHEAS hunnit fram till Nordens haf och här sett huru hafstytan tillfryser, en tolkning, som gaf uppslaget till EDLUNDS fysikaliska utredning af detta egendomliga naturfenomen.

Mot denna NILSSONS feniciska teori hafva från många håll invändningar gjorts, men deruti är man i alla händelser numera fullt ense, att bronsålderskulturen haft sitt ursprung i *Orienten*, och att *spiralornamentet* är ett af de karakteristiska ornamenten för fornkulturen derstädes, om det än icke kan bevisas vara speciellt feniciskt, utan kan förekomma äfven i andra kulturer. Under diskussionerna öfver dessa frågor yttrade f. ö. NILSSON sjelf, vid Svenska Fornminnesföreningens allmänna möte i Göteborg 1876 (se dess Tidskrift s. 122): »Men vi hafva ju här bronsföremål med alldeles samma ornamenten som de orientaliska, de må nu vara feniciska, assyriska eller egyptiska; jag kallar dem feniciska, emedan de hos detta folk voro allmänt i bruk och genom vidsträckta handelsresor blefvo spridda till flere andra länder, Cypern, Greklands öar och kuster samt Medelhafvets öfriga kuster.»

Då NILSSON framlade sitt nämnda verk, kände man emellertid ännu så föga den forna bronsålderskulturen i Österrike, Ungern och Böhmen, ja man visste äfven föga om norra och mellersta Italiens bronsålder. Sedan den tiden hafva i dessa länder storartade fynd gjorts och omfattande utredningar egt rum. Det har häraf — och framför allt genom OSCAR MONTELIUS' forskningar — alltmera framgått, att bronsföremålen och dermed äfven bronsålderskulturen

spridt sig landvägen från Europas sydliga länder till Norden, der särskildt »bernstenslandet» vid Jutska halföns kust utgjort ett handelscentrum, hvarifrån bronsen sannolikt hufvudsakligen genom byteshandel spridt sig till vårt land.

Men om ock således NILSSONS teori om bronsålderskulturens utbredning till Norden sjöledes, genom feniciska handelsfartyg, väsentligen fått vika för de vidgade kunskaper, som bronsfynden i södra och mellersta Europas länder förlänat, så qvarstår dock den läran, att denna kultur med visshet härstammar från Orienten; och det är åtskilligt som talar för att fenicierna haft mycket att skaffa med dess kringförande till Medelhafsländerna, samt dymedels till de länder, hvarifrån den sedan kommit till oss. Ännu är likväl icke det sista ordet sagdt i frågan om möjligheten derjämte af feniciska handelsfartygs direkta färder till det nämnda bernstenslandet och måhända ännu längre mot norr; om vi blott egde qvar af massiliensaren PYTHEAS' resebeskrifning mer än de sparsamma fragment, som finnas anförda hos andra författare, skulle denna fråga antagligen vara mera utredd och klar än den nu är, om än dermed ingalunda vore visadt, att feniciska kolonister eller andra sjöfarande från Medelhafsländerna direkt hos oss infört bronsålderskultur. PYTHEAS' egen resa inföll för sent för sådant ändamål, enär efter nyare beräkningar bronsåldern då redan slutat i Norden. Af MONTELIUS' senaste arbeten framgår emellertid, att bronsålderskulturen spridt sig i Europa icke blott genom dess inre länder, utan ock utmed vår verldsdel's vestkust, i Portugal och Frankrike.

Men huru härmed än må vara förhållandet, hvad framtidens forskning än må komma att uppdaga, är det dock påtagligt, att det var SVEN NILSSON som först väckte bronsåldersspörsmålet till lif och dermed gaf ett uppslag till dess

lösning. »När man», säger HANS HILDEBRAND, »begynte på allvar söka lösa frågan om bronsålderns ursprung — det var professor NILSSON som gjorde första försöket, i det han hänvisade på Fenikerna — hade man allenast i Norden tillfälle att öfverskåda ett rikt material. Utom Norden funnos allenast spridda anknytningspunkter». Och han tillägger angående den möjliga faran af förhastade teorier: »Å andra sidan, just när materialet är öjemnt för handen, kan dock en i förtid uppställd teori göra nytta. Man ledes till att söka ytterligare bevis eller motbevis, man pröfvar särskilda sidor af frågan och detaljer, och sålunda ökas materialet till frågans slutliga afgörande».

Efter denna kortfattade öfverblick af SVEN NILSSONS verksamhet på trenne stora vetenskapliga områden, återstår det att söka i några drag teckna hans *personlighet*, så som den framträder i hans lifsgerning, hans utgifna skrifter, hans brefvexling och hans efterlemnade otryckta anteckningar. Ännu lefva ock några få, som stått i närmare beröring med honom under hans kraftiga medelålders dagar och rätt många, deribland minnestecknaren sjelf, som lärt känna honom under de senaste decennierna af hans lif.

SVEN NILSSON var en stark, utpreglad personlighet med bestämd vilja och säker öfvertygelse. Så snart han fått klart för sig, att han hade rätten på sin sida, gick han fram mot sitt mål, utan att böja sig. »I afseende på hans personliga karakter får jag säga», yttrar hans lärjunge och vän prof. W. LILLJEBORG, som på anmodan haft godheten att nedskrifva sin uppfattning derom, »att han hade mera fallenhet för den despotiska styrelseformen, ehuru han i sina politiska åsigter var liberal.» Detta stod naturligtvis i samband med

den honom af naturen gifna, ovanligt kraftiga energien. Med denna var äfven förenad hans ovanliga arbetsförmåga. Under dagarne var han ofta hindrad af föreläsningar, tentamina och andra sysselsättningar, och detta gjorde, att han till sitt vetenskapliga arbete ofta använde aftnar och nätter. Han satt merendels och arbetade hemma i sitt arbetsrum, i nedre våningen i hans hus nära domkyrkan, och för att kunna göra detta, lät han konservatorn bära hem till sig de samlingar från museum som han för tillfället behöfde. »Ej sällan såg jag honom», säger prof. LILLJEBORG, »sitta vid sitt arbetsbord kl. 1 under nätterna. På museum hade han icke något egentligt arbetsrum. Oaktadt sitt trägna arbete deltog han dock i sällskapslifvet och var mycket intresserad af såväl vetenskapliga som politiska konversationer. Han var följaktligen, oaktadt sitt energiska arbete, en sällskapsmenniska. Till grund för hans arbete låg nog, jemte det vetenskapliga intresset, äfven någon äregirighet som var sammanparad med en icke obetydlig portion af stolthet öfver gjorda upptäckter och vetenskapligt erkännande. Denna stolthet gjorde honom stundom något fränstötande för sina underordnade. Dock hade han den förtjensten att omfatta dessa med ett visst intresse. Under ferierna sommartiden var han ofta borta ur staden och vistades då merendels på prestgården i sitt prebendepastorat Nöbbelöf nära Ystad, så vida han icke var på någon längre vetenskaplig resa... Ehuru NILSSON, enligt hvad ofvan blifvit antydt, med rastlös ifver och energi egnade sig åt vetenskapliga forskningar, hade han dock tid öfver att emellanåt tänka på honom berörande ekonomiska förhållanden, och han ådagalade dervid ofta en klok omtanke och sparsamhet samt visade sig äfven kunna vara en praktisk man.»

Ur SVEN NILSSONS skrifter, bref och anteckningar framlyser ända in i ålderdomen en varm hängifvenhet, stundom en nästan ungdomlig entusiasm för vetenskapen och upplysningen såväl som en orubblig tro på dess ideella gagn för menskligheten, för hennes kultur och framåtskridande. Derjemte framlysa ock ur dem en öppenhet utan svek, en ärlig, trogen vänfasthet, sanningskärlek och harm öfver intriger och oförrätter. Hans vetenskapliga framgångar och något stolta väsen framkallade från vedersakarnes sida, såsom ofvan nämdt, trakasserier, som någon gång förmörkade hans eljest glädtiga och naturfriska sinnelag. Brefven till de förtrogna vännerna återspegla både solljuset och molnen. Särskildt synas de långvariga sammankomsterna i consistorium academicum, öfver hvilka han ofta klagade, emedan de i onödan förstörde arbetstiden och hindrade hans vetenskapliga verksamhet, varit tillfällen, då NILSSONS goda humör blef utsatt för retelser.

»Broder!

Heder och tack för ditt vänskapsfulla bref», skrifver han år 1833 till en vän. »Orsaken till min ledsnad var närmast den, att W. åter sökt och fått ett tillfälle att i Consistorii protokoll öfverhölja mig med infernaliska otidigheter och att jag nu som förut finner mig värnlös och utan skydd, då Chefen, som *borde* hålla ordning, synes en gång för alla hafva tagit det parti att vara passiv och låta oförskämdheten gå så långt den kan och vill. Jag har emellertid gjort ett försök. Jag har anført klagomål hos kansleren. Vinna ej dessa gehör, så är en gång för alla principen stabilierad, att man här kan vara så hutlös man behagar, utan minsta ansvar. Det är naturligt att man då blir tvungen att betala lika med lika. Men hvem är då egentligen skuld till grälet och oredan? — Visserligen kunde här vara innerligen angenämt, blott här vore en bättre anda, en bättre ton och mindre partier, hvilka, vexlande som vågorna i ett stormigt haf, söka uppfräta hvarandra. Umgås jag med den ena, så har jag den andra till fiende; och afhåller jag mig från alla, så har jag alla till ovänner. Hur länge skall denna förbistring vara? Upplösningen synes

nalkas. Kommer ingen chef, som med kraftfull hand bringar ordning i oredan, så är allt förloradt. Dock det är föga hopp. Min fauna skall jag under sommaren redigera och i detta arbete finna min tröst. Nyligen har jag fått en ny svensk fågelart, *Alauda cristata*, skjuten här i Skåne. Många skulle visst lemna bidrag till våra samlingar, blott vi engång kunde få de länge utlovade skåpen för Museum. Men det är med detta som med allt annat, det uppskjutes den ena månaden, det ena året efter det andra. Tiden går emellertid och vi med tiden: och snart kommer den tröga och trötta ålderdomen, då vi hvarken kunna eller vilja uträtta något.

I förgår slutades undersökningen i Consist. rörande Student-oväsendet. Den synes ej leda till särdeles resultat. Emellertid ha vi fått sitta och förspilla 4—5 dagar af vår dyrbara tid. Som jag förmodar, men ej säkert vet, att EKELOUND är återkommen till Sth. tager jag mig friheten att lägga ett bref till honom inuti detta. EL. FRIES är här och arbetar som vanligt ihärdigt. B. FRIES väntas med. Måne han innan afresan fick tidningen om sin systers död. Det var ett oväntadt och hemskt dödsfall. KAHL sörjer ganska mycket och känner djupt sin förlust. Här ha flera dött af följderna af influensan, som slagit sig på luftstrupen och förorsakat qväfning. Vi ha nästan alla haft mer eller mindre kännning af denna sjukdom: hos mig har den dock varit lindrig. Alla de mina må nu Gudilof bra och helsa hjertligt.

Din tillgifne vän

Ld d. 9 Maj 1833.

Nilsson.

Brefvet har här införts i sin helhet, emedan det ger en aning om ställningar och förhållanden på den tiden, och särskildt om en del af de svårigheter, med hvilka NILSSON hade att kämpa; men vid sidan af misstämningen lyser fram hans kärnfriska, goda humör, såväl som kärleken till vetenskap och arbete. Ty SVEN NILSSONS lynne var icke af sorgbunden art. Då han icke retades genom oförrätter och ovänlighet, var han alltid vid godt humör, tacksam och belåten med sin verld. Ännu torde en och annan i minnet höra återklinga hans friska, oskyldigt glada skratt. Han hade en barnsligt renhjärtad natur, som fröjdade sig åt lifvets hu-

mor och goda sidor. Sjelf lefde han för sina kära vetenskaper och i dem. Gerna berättade han för vänner och bekanta sina nya rön och framlade sina åsikter. Man märkte huru han var full af öfvertygelse om deras riktighet. Han gjorde då intrycket af en forntida patriark, ja t. o. m. af en profet, som var så gripen af tron på sanningen af sina läror, att han oemotståndligt också ville göra andra delaktiga deraf. Han var i ordets egentligaste betydelse en »professor», en bekännare, en förkunnare af sin lära. Men emedan han sjelf var så uppfylld af öfvertygelsen om dess sanning, syntes motsägelser och kritik, isynnerhet om de icke höfviskt framställdes, märkbart göra honom ledsen, ja t. o. m. djupt såra honom; han uppfattade sådana motsägelser ibland såsom personlig opposition, äfven när detta icke var deras innebörd och syfte. De som icke förstodo denna sida af SVEN NILSSONS väsen, insågo icke heller orsaken till hans missbelåtenhet vid dylika motsägelser. Sjelf framhöll och betonade han vid många tillfällen i sina skrifter och bref, att han önskade en upprigtig och ärlig kritik af sina åsikter och teorier, på det att, om dessa voro rigtiga, de skulle vinna bekräftelse och om de voro origtiga, de skulle blifva öfverbevisade, ty härpå skulle allenast sanningen vinna. Han framhöll huru han vid upprepade tillfällen upplefvat, att då han framlade nya läror, dessa hade blifvit utsatta för en omild kritik, ja t. o. m. hån och förlöjliganden, men att han med tiden hade fått rätt. Emellertid var han, såsom nämndt, just på grund af sin egen, under arbete och möda förvärfvade öfvertygelse om sanningen af sina åsikter, isynnerhet på ålderdomen, ganska känslig för kritik, men han var på samma gång på ett rörande sätt tacksam för visad vänlighet och upprigtigt erkännande. Han svarade då med ödmjukhet. Detta framgår äfven ej sällan ur hans bref och anteckningar. Här må

anföras utdrag ur ett af hans bref, skrifvet på ålderdomen, men så betecknande, att man vid dess läsning ännu tycker sig höra honom sjelf tala. Han tackar här för ett erkänn-samt bref från en god vän.

»Jag finner deraf», säger han, »att jag i Dig har en sann vän — och sådana äro alltid ovärderliga, isynnerhet för 82-åringen, som redan förlorat de flesta han egt. Du ger mig långt mera än jag förtjenar; och mången kunde af ett sådant behandlingssätt blifva inbilsk och bortskämd; med mig har det ingen fara i den vägen. Jag har under så långa år varit vittne till lifvets skiftande händelser, att hvarken medgången häfver eller motgången särdeles nedtrycker mig. Och efter jag kommit in på kapitlet att tala om mig sjelf, som du vet en rik predikotext för alla gamla gubbar, så vill jag nämna, att jag haft mer lycka än olycka i lifvet. Jag har snälla barn och barnbarn och en snäll och god hustru, som isynnerhet under min sjukdom dag och natt ådagalagt en sådan sjelfuppoffring, att endast en qvinna kan vara mäktig deraf; vi män äro för mycket egoister för sådana handlingar. Dernäst har jag varit lycklig i min verksamhet. Väl har jag alltid fått motstånd och stundom begabberi hvarje gång jag kom med något nytt — men jag har slutligen haft den tillfredsställelsen, att mina åsigter befunnos sanna. Om då andra skördat hederen därför, det gör också ingenting; sådant har sin grund i de svenska förhållandena. Har du hört talas om den svenska afundsjukan? Nej, nå jag lyckönskar. Endast småländingarna berömma hvarandra. Den som ej är småländig och vågar komma med nya åsigter, han är fågelfri.

Skaparen har tillåtit mig att skåda några af hans under i skapelsen. Jag står nu vid brädden af min öppnade graf och blott önskar, att jag i dödsstunden må ha samma lugna tillit till den milde fadern som jag nu har. Jag hoppas det, ty jag har ofta trott mig vara nära döden. — — —»

På ett annat ställe framhåller han ock, huru svårt det är att bryta nya vägar. Detta hade blifvit hans lott inom flera områden. »Gud vet», säger han med anledning af dessa svårigheter, »om någon annan haft så många afundsmän och förtalare som jag, och dock har jag gått oskadd ur deras klor. Då jag i mina zoologiska föreläsningar började före-

läsa *Geologiens grunder* och förevisade bergstuffer af olika åldrar, yttrade man från flera håll, att det var en galenskap, ty ingen var med då Gud skapade jorden och såg hvilka delar han deraf gjorde först eller sist. Således vet ingen hvilka delar äro yngre eller äldre, ty Gud hade säkert icke sagt någon hur han bar sig åt, då han skapade jorden. Derrför kunde ingen veta, hvilka delar deraf voro yngre eller äldre — sådant prat vore blott tyskt charlataneri.»

SVEN NILSSON hade emellertid glädjen att upplefva, att de vetenskaper, åt hvilkas studium han egnat sin verksamhet och hvilkas utveckling han i så väsentlig mån främjat, växte upp till betydande grenar på vetandets träd. Oaktadt han i sin ungdom varit klen och svag, blef han, i trots af — eller kanske i följd af — sin oförtrutna arbetsamhet, med åren en ovanligt frisk och kraftfull man. Han fick icke allenast upplefva en sällspordt hög ålder — han var vid sin bortgång d. 30 nov. 1883, 96 år — utan han fick äfven ända in i sena ålderdomen behålla hälsa och krafter. Med nästan ungdomligt intresse följde han vetenskapens utveckling och kunde ännu ovanligt länge fortsätta sitt eget forskningsarbete. Han blef, såsom han i ett bref till en ungdomsvän omtalar, emellanåt tillspord, »huru man skulle inrätta sin lefnad för att hinna till så hög ålder med bibehållna kropps- och själsförmögenheter — visserligen icke fullt behållna, men, om ej med samma arbetsförmåga, dock med samma arbetslust som i ungdomen. Jag har svarat», säger han, »att hufvudsakligaste medlet är att *arbeta*, att välja ett arbete som intresserar, och det gör allt slags arbete, sedan man dervid blifvit van. Jag har alltid hänvisat till en ypperlig afhandling i detta ämne af Baron BERNH. v. BESKOW *Om själens helsa*. Den är öfversatt på franska, men borde vara det på engelska och flera andra språk. Det är en källa, ur hvilken lefnadsvishet i rikt

mått kan hemtas — och slutligen det säkra hoppet om andens fortsatta verksamhet, sedan 'jordelivets förlåt fallit'.

Genom träget arbete och sysselsättning», tillägger han, »isynnerhet med sådana ämnen, i hvilka själsverksamheten får deltaga, befordras både själens och kroppens helsa, och af detta slag äro alla den fria människans arbeten. Åkerbrukaren för jordens skötsel, handtverkaren och fabrikanten för sina industriella företag och köpmannen för sina vinstgifvande beräkningar behöfva, hvar för sig, att använda själsverksamhet, lika såväl som naturforskaren för att uppfatta den organiska naturens under eller astronomen för att beräkna stjernornas rörelser i rymden.

Det är denna förenade verksamhet, börjad tidigt i ungdomen, som bildar en sund själ i en sund kropp: mens sana in corpore sano.»

Han framhåller, huru viktigt det är, att allt ifrån unga år, vare sig man är fattig eller rik, vänja sig vid verksamhet och att sedan vid ålderdomens annalkande, äfven efter ett verksamt lif, icke söka maklighet och lugn, ty för att fördrifva ledsnaden förfaller man lätt i dryckenskap o. d. »Äfven ålderdomen», säger han, »bör ha sin sysselsättning, och verksamheten bör, om möjligt, upphöra först med lifvet».

SVEN NILSSON var en man med öppen, klar och sund blick för själslivets lika väl som för naturens företeelser. Det fanns en upphöjd, poetisk sträng i hans själ, och han klädde vanligen sina tankar i en vacker och anslående dräkt. Liksom han sjelf var en utpreglad och originell personlighet, så var ock hans språk. Men det hade i regeln icke den tunga, konstlade, akademiska kostym, som var så vanlig under den tidsålder, då han växte upp. Hans språk var enkelt och klart, på samma gång som det var ädelt och kraftigt, med en underström af liffullhet och entusiasm. Der-

för slog ock hans svenska fauna genast an på den svenska ungdomen, och såväl hög som låg tilltalades af dess läsning. Mer än en af vårt lands framstående naturforskare har ock intygat, att studiet af NILSSONS fauna i väsentlig mån inverkat på deras kärlek till naturens studium och deras val af lefnadsbana, eller, såsom de sjelfva sagt, att de »hafva mycket att tacka honom för det de blifvit naturforskare».

Stundom lyfter sig ock SVEN NILSSONS framställning till hög stilfullhet och fulländning. I hans *Samlade smärre skrifter*, som utkommo år 1875, men utgöras af hans inträdesföreläsning vid hans installation som professor i Lund 1832, af ett Rektorsprogram i Lund 1846, af ett Promotorsprogram i Lund 1853 och ett föredrag vid Skandin. Naturforskaremötet i Stockholm 1842 (Bidrag till människoslägtets utvecklingshistoria) finnas många vackra och anslående uttalanden. Såsom prof på hans tankegång och stil må här ur det första af dessa föredrag anföras några strofer af hvad en man af SVEN NILSSONS rang i vetenskapen vid tillträddandet af professuren i zoologi vid Lunds universitet tänkte om sin främste svenske föregångare på naturforskningens områden, CARL VON LINNÉ:

Af LINNÉS hufvudsakliga verk *Systema naturæ* följde den ena upplagan tätt efter den andra och utträngde efter hand alla dittills brukliga metoder i naturhistorien. Genom sin enkla nomenklatur och sin bestämda terminologi gjorde han vetenskapen på en gång populär och grundlig, samt införde dervid klarhet i forskningen och noggrannhet i beskrifningen. Han befriade henne från den dittills besvärliga barlasten och rensade henne från alla fabler och dikter. Han skingrade molnen och spridde en klar dag öfver naturens fält. Naturen kunde nu, med tillhjälp af hans system, på samma sätt läsas som vi läsa en bok på ett föga känt språk, med tillhjälp af en ordbok.

Kring sin lärarestol, som snart blef naturforskningens delfiska orakelstol, samlade han unga män från alla trakter och alla län-

der, och dem han samlade uppglödde han med kärlek för naturens studium och med verkligt martyrmot till uppoffringar och faror, för att lära känna dess alster. Utom de talrika utländingar, som hos honom studerat, utsände han från sin lärarestol en HASSELQVIST till Egypten och Palestina, en KALM till Pennsylvanien och Kanada, en TERNSTRÖM till Asien, TORÉN till Malabar och Surat, OSBECK till China och Java, MARTIN till Spetsbergen, SOLANDER till Lappland, FORSKÅL till Arabien, THUNBERG till Japan, SPARRMAN till Cap och Söderhafsöarna m. m. Från denna tid blef naturens studium ett föremål för allmän entusiasm. Furstarna understödde det kraftigt, vid alla akademier inrättades deri lärostolar, till de aflägsnaste verldsdelar utfärdades expeditioner för att samla naturens alster, och associationer af lärda stiftades i alla länder för att med gemensamma krafter uppföra den byggnad, hvartill LINNÉ lagt grunden. Han gaf således åt den vetenskapliga bildningen en ny riktning och ingöt deri en ny anda.

LINNÉ var en af mensklighetens heroer, en af hjeltarna i andans verld. Hela hans lif användes i sanningens och ljusets tjänst och han *segrade* genom den öfvertygelse han ingaf. Endast med kraften af sitt snille och sin talang genombröt han alla hinder och uppsteg till den största vetenskapliga ära, som ännu blott få dödliga på jorden vunnit. Sverige har visserligen frambragt många stora män, många hjeltar, många eröfrare, men man förlåte mig om jag tror, att ingen af dem alla, med undantag af den, hvars minne vi nyligen firat — GUSTAF II ADOLF — och som äfven stridt och segrat för ljusets heliga sak, varit, genom följderna af sina segrar, för menskligheten så ädel och stor och oförgätlig som LINNÉ: De öfrigas segrar hafva väl spridit glans öfver Sveriges jord och utvidgat dess gränser och ökat dess skattskyldiges antal — det är sannt — men segrarna hafva kostat svenskt blod och enkors och faderlösas tårar, och de vunna landstyckena har tiden för det mesta bortsopat; LINNÉS segrar ha ej kostat fäderneslandet en enda suck, utan beredt det idel glädje och fröjd. Hans eröfringar hafva inga gränser; de gå hand i hand med upplysningen och göra sin rond kring jorden; ty hvar som helst upplysningen slår upp sin blick, der nämnes LINNÉS namn, och hvar det nämnes der prisas det och har vänner. De andras eröfringar ha gränser och gränserna inskränkas med tiden; — *hans* eröfringar utvidgas allt jemnt och hans segrar fortgå genom kommande sekler. Han skall en gång, då ett Sverige icke mera finnes, bära sitt och svenska namnet till de senaste släkten på jorden.

Denne man, som nu prisas af alla folkslag, och hvars namn utgör svenska folkets stolthet — denne man har såsom yngling

tillhört eder kår, I här församlade ynglingar; han var en gång, likasom I ären det nu, elev vid detta lärosäte, och han hörde och lärde i dessa salar.

Äran har byggt sig ett hemaltare i hvarje väl organiserad ynglings bröst och för denna gudomlighet knäböjer han uppenbarligen eller i hemlighet. LINNÉ törstade efter ära, — ej den efemeriska som dagen gifver och åter tager, utan den mer ovanskliga, som sprider sig med menskliga odlingen, och som ännu öfver grafven står oförändrad, en lysande och ledande stjärna, lik Nordens öfver sin pol.

LINNÉ erhöll den ära han sökte; men ej utan arbete och mödor och nattvak. Ty det finnes ingen genväg till ärans tempel, det är beläget på en höjd, omgifven af idel branter; ingen dödlig har ännu der tecknat sitt namn, om han ej haft mod till arbete och flit och uppoffringar.

Då SVEN NILSSON sålunda vid tillträddandet af sitt professorsembete vid Lunds universitet med dessa upphöjda ord tecknade CARL VON LINNÉS bild såsom ett ädelt föredöme för de lyssnande lärjungaskarorna, var den ock, — det framgår uppenbarligen af den rena och varma känsligheten, som under talets gång alltmera lyfte sig till entusiasm — en förebild, som han sjelf ställt för sig såsom forskare och lärare.

Han blef ock genom egen lifsgerning, genom egenskaper som gemensamt erfordras för att uträtta storverk på vetenskapens fält, en värdig efterföljare till den store sanningsökaren. Snillet ensamt kan sällan tyda vetenskapens gåtor och lösa dess uppgifter. Endast i förening med en okuflig ihärdighet eller, för att begagna SVEN NILSSONS egna ord, i förening »med mod till arbete och flit och uppoffringar», är det som skarpsinnigheten uppdragar nya vägar och eröfrar nya områden för det menskliga vetandet.

SVEN NILSSON hade denna ihärdighet, denna kärlek till forskningen, denna entusiasm som icke försvann ens, då den sega kraften böjdes af ålderdomen; men han egde ock den

skarpsinnighet, som vägledde arbetet, den klara, stundom nästan divinatoriska blick, som äfven på dunkla, obanade fält anade den rätta rigtningen och med förvissningens orubbliga styrka förde forskningen framåt mot sitt mål.

Vetenskapens häfder skola bevara hans namn, och hans minne skall i alla tider hedras af ett tacksamt fosterland.

Bilaga.

Af de här ofvan sid. 48 omnämnda skriftliga yttranden, som prof. W. LILLJEBORG haft godheten afgifva angående SVEN NILSSONS betydelse för den svenska faunistiken, och ur hvilka i denna lefnadsteckning ett par utdrag äro anförda, meddelas här på grund af deras stora värde, då de härröra från en så framstående kännare och fackman, ytterligare följande utdrag:

»Ehuru före honom en professor i zoologi förefanns i Lund, (FALLÉN), så kan man dock med fog säga, att Lunds universitets zoologiska museum, i synnerhet hvad ryggradsdjuren beträffar, från början är ett verk af honom, fastän något i den vägen der förefanns anlagdt redan af Prof. KILIAN STOBÆUS, äfvensom under det ANDERS JAHAN RETZIUS var professor. Under början af min tid såsom docent var detta museum beläget i öfra våningen af Consistorii Academici hus vid Lundagård, och vid dess ordnande derstädes under början af 1830-talet hade NILSSON dervid god hjälp af då varande Zoologie Adjunkten, sedermera Intendenten och Professoren CARL JACOB SUNDEVALL, som katalogiserade större delen af samlingarne. Med understöd af Baron FREDRIK GYLLENKROK på Björnstorp ej långt från Lund företog SUNDEVALL vid denna tid en resa till Ostindien och Indien (Calcutta) och samlade derunder en del naturalier, som sedermera vid det GYLLENKROKSKA museets införlifvande med Lunds museum kommo detta senare till godo. Sedermera (omkr. 1845) blef detta museum flyttadt till det för zoologiska, fysiska och chemiska institutionerna nybyggda

huset vid Helgonbacken, och då detta af Akademien blef utbytt emot det vid Kraftstorget uppförda stora Biskopshuset, blef det ånyo förflyttadt till detta senare huset, der det erhöll större utrymme. Denna flyttning och museets tillökande med naturalier, särskildt GYLLENKROSKA samlingen (vid samma tid), beredde NILSSON stor glädje, enligt hvad man vid många tillfällen kunde erfara. Museum fick därigenom ett helt annat utseende. Vid ordnandet af GYLLENKROSKA museet var jag NILSSON behjelpig. Detta skulle enligt bestämdt villkor hafva egna rum.

Ehuru NILSSONS första zoologiska afhandling (en akademisk disputation af 1812, sannolikt i och för erhållande af docentur) handlade om däggdjurens systematik, synes det dock af hans näst därefter utgifna disputationer — *Analecta ornithologica*, Pars I:ma, »*Motacillas scanenses sistens*», disputationerna I & II, af 1814, och för hvilken afhandlings 1:sta disputation ANDREAS ADOLPHUS RETZIUS, Lundensis, och för dess 2:dra disputation CAROLUS GUSTAVUS RETZIUS, Lundensis, var respondens — att ornithologien var hans älsklingsämne, åtminstone under hans tidigare period. Han har sjelf för mig uppgifvit, att han denna tid ifrigt ströfvade omkring med geväret för att skjuta fåglar, och att han redan börjat dermed då han var hemma hos sina föräldrar i Alfastorp i Asmundstorps socken i Skåne. Till dessa ornithologiska studier uppmuntrades han äfven och möjligen något understöddes af Excellensen WACHTMEISTER på Trolle-Ljungby, som sjelf i K. Vetenskaps Akademiens handlingar för 1801 skrifvit en ornithologisk afhandling om våra roffåglar, och sedermera skänkte sin fågel-samling till Lunds universitets zoolog. Museum, där ännu under min tid ett och annat exemplar fanns kvar. Han fortsatte sedermera ifrigt sina ornithologiska studier, och följden däraf blef den, att han 1817 utgaf 1:sta delen af sin *Ornithologia Svecica* och dedicerade denna till Excellensen Wachtmeister. 2:dra delen, med samma dedication, utkom ej förr än 1821. Mellantiden begagnades af honom dels till resor i Norge och norra Sverige, i och för att studera der varande fåglar och andra ryggradsdjur, och dels till studier öfver viktiga ornithologiska verk, såsom RUDBECKS »*Aves pictæ*» och LECHES manuskript. Äfven under min Lundensiska period tyckte jag mig vid flera tillfällen märka, att af zoologien företrädesvis den inhemska ornithologien intresserade honom, ehuru på senare tiden fynden af däggdjur och sköldpaddor m. m. i Skånes torfmossar framför annat togo hans intresse i anspråk. Det var hufvudsakligen af intresse för det ornithologiska studiet som han uppmanade mig att företaga min resa till Ryssland 1848, emedan han ville få veta något mera om norra Rysslands ornithologi, hvarifrån han trodde, att vår fågelfauna förut blifvit och fort-

farande skulle blifva rekryterad. Han inskränkte sig dock i allmänhet både i sina föreläsningar och i sina ornithologiska skrifter och studier för öfrigt till landets fauna.

Ännu 1835 och 1858, då han utgaf 2:dra och 3:dje upplagorna af »Skandinavisk Fauna, Foglarna», dedicerade han dessa till Excellensen WACHTMEISTER.

Beträffande Zoologien tyckte jag mig erfara, att han näst fåglarna var mest intresserad af däggdjuren, ehuru han med sin vanliga ifver och grundlighet äfven egnade sig åt studiet af Reptilier, Batrachier och Fiskar inom den skandinaviska faunan.

Ehuru NILSSONS första faunistiska arbete: Ornithologia Suecica, vid jemförelsen med LINNÉS och RETZII faunor ådagalägger ett betydligt framsteg i vetenskapens utveckling, så väl i afseende på bestämningen och begränsningen af släktena, som i afseende på distinktionerna och beskrifningarne af arterna och tillökningen af de kända inhemska arternas antal, så är det dock först med utgifvandet af de på Svenska språket författade faunorna som NILSSON började i betydligare mån inverka på utvecklingen af det zoologiska studiet inom vårt land. Vid denna tidpunkt hade äfven en del framstående utländska forskare framträdtt med utmärkta arbeten, som väckte allmänhetens intresse för detta studium, och som äfven för NILSSON sjelf voro lärorika. Bland dessa vill jag påpeka G. CUVIER, SCHREBER, TEMMINCK, NAUMANN m. fl. Genom dessas inflytande och genom att begagna ett klart och redigt och om lefvande intresse vittnande populärt språk kom NILSSON då att på samma gång både grundligt och tilltalande behandla sitt ämne, och då han därjemte satte det i samband med jagt och fiske, framkallade han därigenom ett mera utgrenadt intresse för Zoologien, som förut alltid fått stå tillbaka för Botaniken. Jag anser det därför vara gifvet, att NILSSON är den förste hos oss som genom sina faunistiska arbeten mera allmänt banat väg för aktningen och intresset för det Zoologiska studiet. Man kan ock säga, att han var den förste, som gjorde detta studium populärt. Dertill bidrog han dock icke endast med sina faunistiska arbeten, utan äfven genom att ordna och utvidga Zoologiska Museer dels såsom intendent vid Zoologiska Riksmuseum i Stockholm och dels såsom professor i Lund, hvarest han, såsom redan ofvan är anfördt, grundade och i väsendtlig mån riktade Universitetets Zoologiska Museum, som före honom helt och hållet, hvad de högre djuren beträffar, låg i linda.

Af NILSSONS »Faunor» synas mig hans fågelfauna af år 1835 och hans däggdjursfauna af 1847 vara de mest förtjenstfulla, emedan de jämförelsevis mest vittna om egna forskningar och intresseradt arbete i naturen, ehuru de, såsom allt annat, naturligtvis

icke kunna vara fria från anmärkningar. Dock äro däruti i allmänhet distinktionerna och beskrifningarne sorgfälligt utarbetade både med hänsyn till naturföremålen och litteraturen, ehuru man icke kan säga, att NILSSON var någon systematiker. Sedan NILSSON hade kommit in uti sina arkeologiska forskningar, togo dessa till sig broderslotten af hans vetenskapliga intresse, och därför kan man säga, att NILSSON vid utarbetandet af fiskfaunan och den sista fågelfaunan, icke i den mån, som vederbort, tagit notis om den rikhaltiga tidskriftslitteraturen, som redan då hade uppstått, och att dessa arbeten därför i detta afseende äro behäftade med brister. Dock måste man erkänna, att äfven dessa senare faunor i hög grad gagnat det inhemska zoologiska studiet för sin tid. Dessa faunor utmärka sig, såsom var att förmoda, därigenom att de äro grundade på ett rikare material, då så väl Lunds Universitets zoologiska museum som det naturhistoriska riksmusei zoologiska afdelning, sedan de föregående faunorna utgåfvos, blifvit rikade med betydliga tillökningar af inhemska naturalier, och litteraturen äfven i sådant afseende erhållit en icke obetydlig tillökning. På grund däraf kunde NILSSON i dessa faunor göra en hel del tillägg och rättelser till de föregående, utan att behöfva att sjelf göra några insamlingar eller forskningar i den fria naturen, och dessutom kunde han dervid hafva en god ledning af de uppgifter, som litteraturen lemnade.

Jag anser mig icke böra ingå uti några speciella anmärkningar rörande en del uppgifter i faunorna, då detta skulle medföra allt för stor vidlyftighet, och vill blott tillägga ytterligare, att NILSSON genom sina faunistiska arbeten i hög grad gagnat det zoologiska studiet hos oss, och har rättmätiga anspråk på sina landsmäns erkänsla.

(Ur Lunds universitets matrikel.)

Professor SVEN NILSSONS

tryckta skrifter:

- De variis mammalia disponendi modis.* Lundæ 1812, 4:o, 21 sid. Disput. pro venia doc.
- Analecta Ornithologica* I, 1, 2, Motacillas scanenses sistens; II: Charadrios Sueciæ sistens. Lundæ 1814, 4:o, 42 s., 2 pl. Disp.
- Collectanea zoologiæ scandinavicæ.* Londini Goth. 1817, 16 s. Disp.
- Ornithologia suecica*, I, II. Hafniæ 1817—21, 8:o.
- Skandinavisk fauna.* En handbok för jägare och zoologer.
- I. *Däggande djuren.* Lund 1820. — 2:dra uppl. *Däggdjuren.* Lund 1847.
 - II. *Foglarna* (med dubbeltitel: Svensk ornithologi, 2:dra uppl.) Lund 1824—28. — 2:dra uppl., Lund 1835. — 3:dje uppl. Lund 1858.
 - III. *Amfibiernä* (med dubbeltitel: Skandinavisk herpetologi). Lund 1842. — 2:dra uppl. Lund 1860.
 - IV. *Fiskarna.* Lund (1852—) 1855.
- Historia molluscorum sueciæ terrestrium et fluviatilium breviter delineata.* Lundæ 1822.
- Petrificata suecana formationis cretaceæ descripta et icon. illustr.* I. Vertebrata et mollusca sistens. Londini Goth. 1827. Fol.
- Förnyad underdånig berättelse om fiskerierna i Bohuslän.* Stockholm 1828.
- Årsberättelse* om nyare zoologiska arbeten och upptäckter, till Kongl. Vetenskaps-Akademien afgifven d. 31 mars 1829, Stockholm 1830. — Dito afg. d. 31 Mars 1830, Stockholm 1831. — Dito afg. d. 31 Mars 1831, Stockholm 1831.

Illuminerade figurer till Skandinaviens fauna med text. I (ht 1—10, Sthlm 1829—31), Lund 1831—32. — II (ht 11—20) Lund (1832—) 1840. St. 4:o. — Äfven utg. i stor 8:o samt b. 1—4 i ny uppl.

Synopsis ichthyologiæ scandinavicæ. I—VI. Lond. Goth. 1832 (disp.) — Senare afslutad under titel: *Prodromus ichthyologiæ scandinavicæ.*

Observationes ichthyologicæ. I. Lundæ 1835 (disp.)

In locos quosdam Scripturæ Sacræ, imprimis Pantateuchi, annotationes textum illustrantes. L:dæ 1835 (disp. f. prest- och pastoral-examen).

Skandinaviska nordens ur-invånare. Ett försök i den komparativa ethnografien och ett bidrag till menniskoslägtets utvecklings-historia.

I. Lund 1838—43, 4:o. — 2:dra uppl. *Stenåldern.* Stockholm 1866. — Nach dem Mscr. zur 3 Orig.-Ausg. übers. v. J. MESTORF. Hamburg 1868. — Öfvers. på eng. af J. LUBBOCK. London 1868. Dito på Fransyska, Paris 1868.

II. *Bronsåldern*, 2:dra uppl. Stockholm 1862—64, 4:o — i tysk öfversättn. af J. MESTORF. Hamburg 1863; Nachtrag 1. 2. Hamburg 1865—66. — 3:dje uppl. omarbetad till ett försök i bronsåldersfolkets historia i Skandinavien, 1:sta afd. Lund 1872.

Program. Till sekularfest d. 18 febr. 1846 (t. firande af Luthers dödsdag). Lund 1846. Fol. (Äfven i Samlade smärre skrifter).

» *Till rektorsombyte.* Lund 1846.

» *Till promotions-fest.* Lund 1853. (Äfven i Saml. smärre skrifter).

Samlade smärre skrifter 1. Stockholm 1875.

Dagboksanteckningar under en resa från södra Sverige till Nordlanden i Norge 1816. Lund 1879.

I Vetenskaps-Akademiens Handlingar:

1816 s. 21—42 och

1817 s. 128—36: *Critiska anmärkningar öfver Rudbecks fogelbok.*

1818 s. 90—9: *Beskrifning öfver släktet Pedicellaria.* M. 1 Pl.

1819 s. 113—6: *Sylvia abietina, en ny skandinavisk fogelart.* M. 1 Pl.

- 1819 s. 144—8; *Beskrifning öfver en petrificatförande sandsten vid Hör i Skåne.*
- 1820 s. 108—22 och 278—85: *Om försteningar och aftryck af tropiska trädslag, blad, ormbunkar och rörväxter m. m. samt trädkol, funna i ett sandstenslager i Skåne.* M. 3 pl.
- 1822 s. 183—9: *Beskrifning öfver några skandinaviska arter af mussleslägtet Crassina Lam.* M. 1 pl.
- 1823 s. 96—106: *Underrättelse om några petrificater fundna i den skånska stenkolsformationen.*
- 1824 s. 143—8: *Underrättelse om fossila landtväxter som finnas tillsammans med hafsmusslor m. m. i den skånska grönsands-kalken.* M. 1 pl.
- » s. 378—87 och
- 1825 s. 324—8: *Brattensburgspenningen (Anomia craniolaris Lin.) och dess samslägtingar i zoologiskt och geologiskt afseende.* M. 1 pl.
- 1825 s. 329—43: *Om de månggrummiga snäckor som förekomma i kritformationen i Sverige.*
- » s. 445—54: *Underrättelse om en lignitbildning i den sydöstra trakten af Skåne.*
- 1831 s. 340—51: *Fossila växter funna i Skåne, 1:sta, 2:dra st.* M. 3 pl.
- » s. 352—5. *Djurpetrificater funna i Skånes stenkolsbildning.* M. 1 pl.
- 1835 s. 131—41: *Fossila amfibrier funna i Skåne.* M. 2 pl. (Äfven i särtryck och i tysk öfvers. i Isis 1838 s. 15—20).
- 1837 s. 235—40: *Utkast till en systematisk indelning af phocacéerna.* (Äfven i särtryck och i tysk öfvers. i Isis 1839 s. 757—60 och omarb. i Arch. f. Naturg. VII, s. 301—33).
- 1839 s. 194—211: *Beskrifning öfver en i Skåne funnen fossil sköldpadda.* M. 2 pl. (Öfvers. i Isis 1842 s. 347—56).
- 1841 s. 75—87: *Reseanteckningar under sommaren 1840.* (Öfvers. i Isis 1845 s. 280—7).

I Physiografiska Sällskapets Årsberättelse:

- 1823 s. 1—13: *Utkast till en geologisk beskrifning öfver Skåne.*
- » s. 13—4: *Underrättelse om ett slags hvalfisk, fångad i Sundet nära Landskrona.*

1823 s. 65—70: *Underrättelse om den skånska stenkolsformationen.*

1824 s. 37—43: *Om färgförändringen hos foglarna.*

I Svenska Landtbruks-Akademiens Handlingar:

1827 s. 58—95: *Berättelse om fiskerierna i en del af Sverige och Norrige, till Kongl. Maj:t i underdånighet insänd (11 Nov. 1826).*

» s. 95—104: *Bref (9 Dec. 1826) i anledn. af föregående.*

I Årsberättelse om framstegen i Zoologien:

1828 s. 104—7: *Ripors ömsning af klor; Ripors fjäderömsning.*

I Physiografiska Sällskapets Tidskrift:

I, 1837 s. 44—53: *Några Commentarier till Pytheas fragmenter om Thule (om isbildningar i hafvet; öfvers. i Isis 1842, s. 446—53).*

I Årsberättelse om framstegen i Fysik etc.

1837 s. 387—9: *Ändring af Skandinaviska vallens niveau. (Öfvers. i Annal. d. Physik und Chemie XLII, s. 473—51).*

I Naturhist. Tidskrift:

II (1838, Kbhn) s. 85—90: *Några anm. i anl. af Prof. Eschrichts uppsats »Om Hovedskallerne i vore gamle Gravhøje». (Öfvers. i Isis 1841 s. 284—7).*

I Förhandlingar vid Skandin. Naturforsk. Möten:

1839 s. 127—8: *Iakttagelser öfver en mergelbädd i södra Skåne. (Öfvers. i Isis 1843 s. 216—7).*

» s. 129—30: *Om jordytans växelvis skeende höjningar och sänkningar i södra Sverige. (Öfvers. i Isis 1843 s. 217—8).*

» s. 133: *Om en tam anka som antagit den vilda anddrakens färg. (Öfvers. i Isis 1843 s. 218—9).*

- 1839 s. 218—9: *Herpetologiska meddelanden.*
- 1842 s. 131—55: *Bidrag till människosläktets utvecklingshistoria.* (Öfvers. i Isis 1845 s. 404—17 och på holländska, af V. D. HOEVEN, i Tijdschr. v. natuurl. Geschied. XI, 2, s. 20—48; äfven med ändr. och tillägg i Saml. Sm. Skr. s. 69—89).
- 1844 s. 93—109: *Bidrag till kunskapen om människans tillvaro och verksamhet i Skandinavien under den förhistoriska tiden.* (Öfvers. i Isis 1848 s. 518—28).
- » s. 281—7: *Anteckningar om en nyligen funnen kritbildning i Halland m. m.*
- 1851 s. 55—64: *Om en tandhval (Delphinus Orca) som strandat vid kusten af Blekinge och om fossila hvalben i svensk jord.*
- 1860 s. 835—45: *Bidrag till kunskap om de förändringar, som jordytan i södra Sverige har genomgått under den s. k. qvaternärperioden jemte antydningar om, att människor hafva lefvat i en mycket gammal tid i de nämnde trakter af jorden.*
- 1873 s. 164—76: *Om Nordens äldste mynt.* (Äfven i särtryck).

I Handlingar rörande sillfisket i Bohusläns skärgård:

- 1843 s. 3—20: Utdrag af d. 11 Nov. 1826 afg. underdånig berättelse om fiskerierna i en del af Sverige och Norrige.
- » s. 21—51: Utdrag af förnyad underd. berätt. etc. d. 1 Mars 1828.
- » s. 51—84, 130—43: Utdrag af underd. berätt. af d. 1 Nov. 1832 i afseende på fiskerinäringens upphjelpande m. m.

I Stud. Krit. o. Not.:

- IV, 1844 s. 145—51, 156—60, 161—71: *Anmärkningar vid C. Molbecks recension öfver »Nordens Ur-invånare» och »Utkast till jagtens och fiskets äldsta historia».*

I Öfversigt af K. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar:

- 1844 s. 33—5, 82: *Svenska arter af Sorex och Hypudæus.*
- » s. 133—6: *Skandinaviens harar.*

- 1846 s. 311—2: *Fossil björn i Skåne.*
- 1847 s. 116—7: *Fossila vildoxar i Skåne.*
- » s. 273—4: *De fossila djurens storlek.*
- 1848 s. 59—64: *Om Sveriges laxarter.* (Öfvers. i Arch. f. Naturg. XV, 1, s. 305—11.
- 1853 s. 70: *Sciæna Aquila.*
- 1856 s. 41—6: *Ethnografisk anteckning.* (Öfvers. i Zeitschr. f. d. ges. Naturw. IX, s. 60—5.
- » s. 47—9: *Om fossila saurier och fiskar funna i Skånes kritformation.* (Öfvers. i Zeitschr. f. d. ges. Naturw. VIII s. 504—7).
- 1860 s. 105—6: *Några rättelser och tillägg till »Skandinavisk fauna».*
- » s. 183—6: *Om en Gymnetrus Grillii., tagen vid en af Bermundas-öarne.* (Öfvers. i Zeitschr. f. d. ges. Naturw. XVI, s. 334—7).
- 1861 s. 41—51: *Funnos menniskor i södra Sverige, redan då elefanten etc. lefde i sydliga Europa?*
- 1863 s. 37—8: *Om upptäckten af isbildning i hafvet.*
- » s. 499—503: *Två för skandinaviska faunan nya makrill-fiskar och om Batrachus borealis.*

I Vitterh.-, Historie- och Antiqvit.-Akademiens Handlingar:

- XVIII, 1846 s. 263—304: *Om de olika bildningsperioder och bildningsformer, efter hvilka kvarlevor finnas i Skandinavien, från tider, som föregått historien.* Inträdestal uppl. d. 17 Dec. 1844.

I Rep. of the 17 m. of the Brit. Ass. f. the Adv. of Science:

- 1847, Transactions s. 31—2: *On the primitive inhabitants of Scandinavia.*
- » Transactions: s. 79: *On the changes in the fauna of Sweden.*

I Ann. and Magaz. of Natural History:

1849, 2 ser. IV s. 256—69, 349—55, 415—24: *On the extinct and existing bovine animals of Scandinavia.* (Öfvers. från Skand. fauna I, 2:dra uppl., s. 356—74).

I Zeitschr. f. d. ges. Naturw.

1860, XVI s. 1—15: *Aufenthalt, Lebensweise und Fortpflanzung des Herings.*

» » s. 15—31: *Aufenthalt, Lebensweise, Nahrung und Fortpflanzung des Süsswasser-Aales.*

» » s. 31—48: *Ueber die Gattung Coregonus.* (Öfvers. från Skandin. Fauna IV s. 499—512, 664—79, 452—68), samt dessutom flere häröfvan omnämnda afhandl. i öfvers.

I Journal f. Ornithologie:

1860 s. 60—3: *Die frühere ausserordentliche Häufigkeit der grossen oder Schwimm-Alke.* (Öfvers. fr. Skandin. Fauna II, 2, 3:dje uppl. s. 567—72).

I Comptes r. hebd. d. Sé. de l'Acad. d. Sc.:

1860 s. 212—3: *Notices sur quelques poissons du Sud qui se rencontrent parfois dans la mer du Nord.*

I Saml. t. Skånes historia etc.:

1868—69 s. 149—52: *Metkrokar af sten och ben, använda till fiskfångst af Skånes äldsta innevånare.*

I Menn. Urtillstånd af J. Lubbock:

1869 s. III—XXXIX: *Inledning, Bidrag till bronskulturens historia i Skandinavien.*

I Compte r. du Congrès intern. d'Anthropol. etc.:

1869 (4:e Sess.) s. 53—61: *Oscillations du sol en Scandinavie.*

1871 (5:e Sess.) s. 440—4: *Lettre sur l'arrivée du premier bronze en Scandinavie.*

1872 (6:e Sess.) s. 492—6: *Sur l'âge du bronze.*

I Framtiden:

1870 (III) s. 401—22: *Om bronskulturen i Skandinavien.*

1871 (VI) s. 1—19: *Om den skandinaviska bronskulturens ursprung.*

I Sv. Fornminnesföreningens Tidskrift:

1872 (I) s. 69—82: *Bref till sekreteraren i Sv. Fornminnesföreningen.*

1875 (III) s. 1—46: *Spår efter feniciska kolonier i Skandinavien.* (Äfven i särtryck, Stockholm 1875. M. 1 pl.)

I Vitt., Historie- och Antiqvit.-Akademiens Månadsblad:

1874 s. 49—58: *Om lädermynten.*

I Saml. f. Skån. Lansk. hist. o. ark. Förening:

1877 (VI) s. 1—6: *Om amuletter.*

GUSTAF RETZIUS.

auth.

Chm.

£

